

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ชื่อโครงการ บทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

(The role of community organizations with the development of democracy)

แหล่งเงิน เงินรายได้

ประจำปีงบประมาณ 2555 จำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุน 60,000 บาท

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี ตั้งแต่ตุลาคม 2554 ถึง กันยายน 2555

หัวหน้าโครงการ อาจารย์วัชร ศิลป์เสวตร์ หน่วยงานต้นสังกัด สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย “บทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย” การกระจายอำนาจการปกครองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อดำรงชีพของประชาชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันทางสังคมในระดับท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้าและสามารถสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่น ทั้งในด้าน สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชนบท

ระบอบประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมเป็นไปตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามกระแสของความเป็นประชาธิปไตยในประเทศไทย ได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องแม้ว่าในบางจังหวัดของกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยอาจจะมีอุปสรรคหรือเกิดข้อขัดแย้งขึ้นบ้างก็ตาม แต่ทั้งหลายทั้งปวงนี้ ก็ไม่สามารถที่จะหยุดยั้งพัฒนาการของประชาธิปไตยได้อย่างสิ้นเชิง ดังจะสังเกตได้ว่าประชาชนทั้งหลายในสังคมไทย มีการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าในอดีต กระแสความเป็นประชาธิปไตยแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชนตั้งแต่เกิด

การวิจัยบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดชุมพร พบว่า สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมีแบบแผนและเป็นระบบโดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอหลังสวนมีนายวิระ ปังฉิมเพชรเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อน ประเด็นหลักที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง คือ การจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวนที่สร้างชุมชนจัดการตนเองจนเข้มแข็งและเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นเข้ามาศึกษาดูงานและนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชน ส่วนบทบาทของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพรเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศมีนายทวีวัตร เครือสาย เป็นนายกสมาคมผลงานที่โดดเด่นของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพรการผลักดันการปฏิรูปประเทศผ่านสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และเป็นกำลังหลักในการประชุมสมัชชาสุขภาพภาคใต้ จนทำให้ภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในภาคใต้ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศ สำหรับบทบาทของสภาพัฒนาการเมือง และศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร พบว่ายังไม่มี ความชัดเจนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยและบทบาทของผู้นำทั้งสององค์กรยังคงสับสนหมวกหลายใบ

คำสำคัญ : บทบาท องค์กรชุมชน การพัฒนา ประชาธิปไตย

RCH

0382 ๒

2555

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินของหอสมุดกลาง สำนักหอสมุดกลาง ขอสงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

เลขทะเบียน 138146

รับ เดือน ปี 18 ก.ย. 2555

b. 12681787
i.

Research Title: The role of community organizations with the development of democracy

Researcher: Mr. Watchara Sinlapasawaet

Faculty: Faculty of Social Sciences and Humanities KMITL PCC

ABSTRACT

Study and research on "the role of community organizations with the development of democracy in democracy government". Decentralizes of the administration through local government is an important factor in supporting democracy. Giving communities a chance to participate in self-government; sharing opinions, offering topics that effects people's ways of life, taking part in developing local social institute to make progress and to be able to respond to the local needs including social, technological, economical, political, and quality of life for the local people.

Democracy and civil society that people participate in, developing the country and the local community is the key factors to develop the economy and the society in order to truly become what the people genuinely want. The democracy trend in Thailand has been developed continually even though there are some incidents which occur during the process of developing a democracy. In all, it still cannot fully stop the development of democracy as observed that the citizens in Thai society have lived more democratized than in the past. The democracy trend is absorbed within the people's ways of living since birth.

The research of the role of community organizations with the development of democracy in the democracy government in Chumphon Province found that the local council has a role in developing democracy methodically and systematically. Especially, in Langsuan district has Mr. Weera Pachchimpetch as a leader in pushing forward the objective. The main successful key in social, economical, and political is making plans for community participation. Moreover, the Bankhuan Sub-district community council in Langsuan district has built a strong self-reliable community and became an example for others communities to study and follow their example. The Civil Society Association - Chumphon Province is another successful organization and has been accepted countrywide. Mr. Thaweewat Kuersai is an outstanding president of the association - having push forward the reforming of the

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

country through the National Health Assembly. Mr. Kuersaiis also the main supporter in Southern National Health Assembly Conference causing the network parties in the South to emphasize the important of reforming the country. For the role of the Political Development Civil Sector Center - Chumphon Province, it is found that there is still no clear vision to participate in developing democracy; and the roles of the leaders of both organizations are still wearing many hats.

Keywords: Role, Community Organizations, Development, Democracy

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	II
สารบัญ	IV
สารบัญตาราง	VI
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	1
1.4 ระยะเวลาศึกษา	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย	3
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 ทบทวนเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 ทฤษฎีบทบาท	4
2.2 แนวคิดและการมองความหมายของชุมชน	6
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน	8
2.4 ลักษณะขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง	10
2.5 ปัจจัยที่บ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน	11
2.6 แนวทางพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน	12
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับสภาพองค์กรชุมชน	16
2.8 ระบอบประชาธิปไตย	18
2.9 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	25
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	29
3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
3.3 การนำเสนอรายงาน	31
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร	32
4.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป	32
4.2 ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล	35
4.3 ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร	42

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	53
5.1 ข้อมูลทั่วไป	54
5.2 ผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร	55
5.3 บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	58
5.4 บทบาทของสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	60
5.5 บทบาทของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	61
5.6 บทบาทของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	61
5.7 ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก สรุปค่าใช้จ่ายการดำเนินโครงการวิจัย	67
ประวัตินักวิจัย	68

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางแผนภูมิที่ 1 แสดงผังความเข้มแข็งองค์กรชุมชน	15
ตารางแผนภูมิที่ 2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)	35
ตารางแผนภูมิที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)	53
ตารางแผนภูมิที่ 4 แสดงผลมิติการพัฒนาคน	54
ตารางแผนภูมิที่ 5 แสดงอันดับการพัฒนาคนจังหวัดชุมพร	55

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งระดับชาติครั้งแรก หลังจากมีการทำรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จนถึงการเลือกตั้งทั่วไปที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในปี พ.ศ. 2554 โดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ในพื้นที่ 8 อำเภอของจังหวัดชุมพร

1.4 ระยะเวลาศึกษา

ระยะเวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2554 - กันยายน 2555

รายการ	ระยะเวลา												หมายเหตุ	
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.		
เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่ทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดชุมพร เพื่อสังเกตการณ์ทำกิจกรรมทางด้านการส่งเสริมเผยแพร่ และให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในชุมชนและท้องถิ่น														
เก็บข้อมูลทฤษฎี โดยการรวมเอกสารเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนและภารกิจและบทบาทที่ผ่านของสภาองค์กรชุมชนภายหลังการเลือกตั้ง สส. เมื่อปี 50														
ลงพื้นที่ ทั้ง 7 อำเภอในจังหวัดชุมพรเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำสภาองค์กรชุมชนกลุ่มเครือข่าย														
สรุปข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล														
จัดพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์														

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ผลิตบทความตีพิมพ์เผยแพร่ในระดับชาติ เช่น เผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ของสถาบันฯ
- ทราบถึงบทบาท และกระบวนการ วิธีการทำงานของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมเผยแพร่ประชาธิปไตย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ทราบถึงผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และการเมืองในชุมชน
- องค์กรชุมชนได้แนวทางการลดผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบการศึกษาวิจัยคุณภาพ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลทางเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยมุ่งศึกษาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ครบทั้ง 7 อำเภอ ของจังหวัดชุมพร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากการดำเนินงานเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชน และการลงพื้นที่สังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในระหว่างที่สภาองค์กรชุมชนทำหน้าที่ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรชุมชนต่าง ๆ และผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จังหวัดชุมพร รวมทั้งหมด 8 เวที

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบอื่น ๆ ที่มีลักษณะในการทำงานเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ค่านึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปที่การบ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ หรือการกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือแนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

องค์กรชุมชน หมายถึง ภาคีเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ที่มุ่งหวังต้องการพัฒนาและยกระดับความชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาชีพ รายได้ สุขภาวะ และการศึกษา

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม ไปสู่สภาพใหม่ที่ก้าวหน้าหรือเป็นไปในเชิงบวก โดยวิธีการหรือกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ประชาธิปไตย ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่

บทที่ 2

ทบทวนเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีบทบาท

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ซึ่งกล่าวถึงพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของบุคคล ครอบครัว กลุ่ม หรือชุมชน ภายในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม บทบาทเป็นแนวคิดด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา สำหรับนำมาใช้ในการวิเคราะห์บุคคลครอบครัว กลุ่มหรือชุมชน เนื่องจากมนุษย์ในสังคมมีการปฏิบัติสัมพันธ์กัน การกำหนดบทบาทจึงเปรียบเสมือนการจัดระเบียบของบุคคลในสังคมที่จะปฏิบัติต่อกัน

2.1.1 ความหมายของบทบาท

เลวิงสัน (Levingson, 1964). ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

2.1.1.1 บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ค่านึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปที่การบ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ

2.1.1.2 บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือแนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ¹

ลิตตัน (Linton, 1945). กล่าวว่า สถานภาพหรือตำแหน่ง เป็นตัวกำหนดบทบาทให้แก่บุคคล สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะ หรือตำแหน่ง ดังนั้นเมื่อกำหนดตำแหน่งใดขึ้นก็จำเป็นต้องมีบทบาทหรือภาระหน้าที่กำกับตำแหน่งนั้นเสมอ เปรียบเสมือนเป็นเหรียญอันเดียวที่มีสองหน้า คือ มีสถานภาพอยู่หน้าหนึ่งและบทบาทอีกหน้าหนึ่ง²

นาเดล (Nadel, 1957, อ้างถึงใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545, น.116) กล่าวว่า บทบาทประกอบด้วยตัวประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรมหลายลักษณะ เช่น

1. ตัวประกอบที่เสริมบทบาท เช่น การพูดเก่ง การมีอารมณ์ขัน
2. ตัวประกอบที่เป็นตัวสำคัญ หรือแกนของบทบาทอันขาดมิได้ เช่น พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูลูก
3. ตัวประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น แพทย์จะบำบัดโรคต้องมีใบประกอบโรคศิลป์³

รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ ได้ให้คำจำกัดความของบทบาทไว้ว่า เป็นแบบแผนของความต้องการ เป้าหมายความเชื่อ ความรู้สึก หักศนคติ คุณค่า และการกระทำ ที่สมาชิกในสังคมสมาชิกในสังคมคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะของชนิดตำแหน่งที่มีอยู่ หรืออาจกล่าวได้สั้น ๆ ว่าบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังว่า

¹โปรดดู สุธิดา บัวสุขเกษม. (2554). แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรี. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²_____. (2554). แนวทางการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาตำบลหนองปรือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกาญจนบุรี. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

³โปรดดู ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545.หน้า 116.). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.

บุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นควรจะประพฤติหรือปฏิบัติ เช่น บทบาทของพ่อก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีและรู้จักทำมาหากิน เป็นต้น (รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ, 2550, หน้า 66)

อุทัย หิรัญโต ได้อธิบายว่า บทบาทคือหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง (Expected Behavior) ของบุคคลในแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งในกลุ่ม หรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้นกำหนดขึ้น ดังนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแบ่งความประพฤติของบุคคลในสถานะที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน (จุฑามาศ ศรีสิริพรพันธ์, 2548, หน้า 27)

จากความหมายของบทบาทข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า บทบาท คือ การกระทำหรือพฤติกรรมตามตำแหน่งหรือสถานภาพ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม หรือตามลักษณะของการรับรู้บทบาท ซึ่งเป็นผลของการแสดงออกตามสิทธิและหน้าที่

2.1.2 ลักษณะของบทบาท

เบอร์โล (Berlo, 1996). ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไร
2. บทบาทที่ถูกกระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ
3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร⁴

โคเฮิน (Cohen, 1979, p. 36). อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของบทบาทไว้ว่า การที่สังคมได้กำหนดเฉพาะเจาะจงให้เราปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ปฏิบัติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เรายังคงยอมรับว่า จะต้องปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงออกมาจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงนั้น อาจมาจาก

1. บุคคลขาดความเข้าใจในส่วนของบทบาทที่ต้องการ
2. ความไม่เห็นด้วย หรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด
3. บุคคลไม่มีความหมายที่จะแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.3 สถานภาพและบทบาท

การที่คนซึ่งมีสถานภาพเหมือนกันบางครั้งแสดงบทบาทต่างกันนั้น อาจพิจารณาได้โดยแยกลักษณะของบทบาทเป็น 3 ด้าน

1. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

⁴โปรดดู รัฐวุฒิ เสนาคำ. (2549). เหลียวหน้าแลหลังวัฒนธรรมป๊อป, กรุงเทพฯ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

2. บทบาทที่บุคคลตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น จะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม หรือบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละคน

3. บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual/ Enacted Role) ได้แก่ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย สถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทหนึ่ง ๆ อาจเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น การกดดันของกลุ่มต่าง ๆ จึงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติ หรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้⁵

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, น. 111) ได้กล่าวถึง ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) ว่ามิได้กล่าวเฉพาะการกระทำอย่างเดียว แต่รวมไปถึงแรงจูงใจ ความเชื่อ ความรู้สึก และค่านิยมอีกด้วย ซึ่งความคาดหวังในบทบาทเป็นเรื่องที่กลุ่มสมาชิกโดยทั่วไปรับรู้หรือตั้งความหวังว่า บุคคลที่ครอบครองสถานภาพอยู่ควรจะมีการกระทำ แรงจูงใจ ความเชื่อ ความรู้สึก เจตคติ หรือค่านิยมอย่างไร สังคมโดยทั่วไปกับความคาดหวังในบทบาทมักไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่อยู่ในความคิดคำนึงมากกว่า การที่บุคคลจะรับรู้ตนเองว่าควรแสดงบทบาทอย่างไรนั้น บุคคลก็รับรู้มาจากความหวังที่สมาชิกคนอื่นมีต่อเขา เช่น ผู้ที่จะครอบครองสภาพของผู้นำ เขาจะต้องเรียนรู้สมาชิกกลุ่มคนที่เขาเป็นผู้นำนั้นว่า มีความคาดหวังในบทบาทของผู้นำอย่างไร ผนวกกับการรับรู้บทบาทของผู้นำในความคิดของเขาเอง แล้วจึงแสดงบทบาทตามที่ควรเป็น ถ้าบทบาทที่แสดงออกมาสอดคล้องกับความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ เขาก็จะได้รับความนิยมชมชอบ แต่ถ้าขัดกับความหวังของคนส่วนใหญ่เขาก็ไม่ได้รับการสนับสนุนอีก⁶

โดยสรุปทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า บทบาทของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพที่สังคมกำหนดและคาดหวัง เช่น สมาชิกในกลุ่มหรือชุมชนมีความคาดหวังในบทบาทของผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ เป็นต้น

2.2 แนวคิดและการมองความหมายของชุมชน

“ถนนลูกรังสายเก่าขรุขระ ด้านขวาเป็นผืนนาและคันทนา ด้านซ้ายมีห้วยเล็ก ๆ น้ำในห้วยแห้งงวดเกือบจะถึงพื้น ป่าละเมาะสลักกับผืนนาตลอดทาง จากสะพานไม้เก่าคร่ำคร่าและฝูที่วางพาดลำห้วยข้างหน้า อีกไม่นานแล้วจะได้พบหมู่บ้านและ ผู้คน” บทแรกในหนังสือ หมู่บ้าน จารึกไว้ท่ามกลางยุคสมัยที่ซบซ้อน ของอภิชาติ ทองอยู่ ภาพชนบทคือภาพข้างต้น ภาพบ้านไม้ยกพื้นสูง ถนนหน้าหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังที่ไม่อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี และภาพลำห้วยเล็ก ๆ แปรลงน้ำสีเขียว ทำให้เกิดประเด็นคำถามว่าสาเหตุใดที่ทำให้คนส่วนใหญ่มองภาพชุมชนกับหมู่บ้านหรือชนบทว่าคือสิ่งเดียวกัน หากสมการที่ว่าคือ ชุมชน=ชนบท แล้วการรวมกลุ่มในรูปแบบอื่น ๆ กระทั่งผู้คนที่อยู่ในเมือง สิ่งเหล่านี้จะนับว่าเป็นชุมชนหรือไม่ หรือเราจะนิยามความหมายของชุมชนว่าเป็นลักษณะของชนบทเพียงอย่างเดียว

⁵ โปรตดู ปรีดีญาตา กัลป์ยาศิริ. (2541). บทบาทกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยว อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลาในการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาเพื่อประชาชนในท้องถิ่นตามความคิดเห็นของสมาชิกและไม่ใช้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁶ โปรตดู จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2532). สังคมวิทยา, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

เป็นไปได้ว่า ภาพของ *ชุมชน หมู่บ้าน ชนบท* ที่ถูกผนวกรวมเข้าไว้ในความหมายเดียวกัน กล่าวคือ เป็นความหมายของการทำงานในภาคเกษตรโดยมีแปลงนาและการเลี้ยงสัตว์เป็นที่ตั้ง อาจเป็นเพียงภพมายาคติที่เกิดจากการพบเจอหรือถูกยึดเหี้ยมจากสื่อต่าง ๆ ไม่เว้นกระทั่งงานวิชาการที่มักจะถูกกล่าวอ้างถึง ความเป็นชนบทและชุมชนในความหมายที่ซ้อนทับกัน

หากภาพทั้งหมดเป็นเพียงอุบัติเหตุที่ไม่ได้คิดล่วงหน้าว่าจะให้ภาพทั้งหมดถูกกลืนไปรวมกัน ก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร แต่หากเป็นการปิดกั้นหรือไม่เพ่งมองในมิติอื่น กระทั่งความเชื่อในภาพอุดมคติที่หอมหวานสวยงาม สิ่งนี้อาจจะเป็นโคกนาฏกรรมของวงวิชาการและวงการพัฒนาของเมืองไทย ที่กล่าวเช่นนี้ได้ ปฏิเสธความเป็นชุมชนของหมู่บ้านหรือความเป็นชุมชนของชนบท หากแต่ระยะเวลาที่ผ่านมา เมื่อเราพูดถึงการพัฒนาชุมชนหรือการสร้างชุมชน สายตาแทบทุกคู่จะเพ่งมองไปที่ชนบท ดังนั้น ถ้าหากจะมาพูดคุยหรือถกเถียงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาของการรวมกลุ่ม หรือการเป็นชุมชน สิ่งแรกที่ควรจะมาตั้งถกและพูดจากันให้รู้เรื่อง อาจจะต้องกลับไปเริ่มที่นิยามและความหมาย เพราะเราไม่อาจจะมองเพียงแค่ชนบทหรือหมู่บ้านเท่านั้น

หากจะย้อนกลับไปดูแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่เมื่อไร หนังสือของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เรื่อง วาทะกรรมการพัฒนา ได้อ้างถึงคำบอกเล่า (Narrative) ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา ว่า ขบวนการแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทยเพิ่งจะเกิดได้ไม่นาน โดยถือเอาการประชุมสัมมนาของคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา เมื่อวันที่ 23-24 ตุลาคม 2524 ที่สว่างคนิวาส เรื่อง “วัฒนธรรมไทยกับการพัฒนาชุมชน” เป็นจุดเริ่มต้น เนื่องจากในการประชุมดังกล่าวได้มีการพูดถึงการบรรจุวัฒนธรรมชุมชน/ท้องถิ่น ให้เป็นหลักฐานในการพัฒนาอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก เกือบ 3 ทศวรรษที่แนวคิดการพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่นเกิดขึ้นในสังคมไทย และเกิดคำถามตามมาว่า แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงไร “เรา” มีหลักยึดที่ชัดเจนและแนวทางที่มั่นคงหรือไม่อย่างไร คำตอบคงไม่ยาก หากวิธีการทั้งหมดถูกต้อง เราคงไม่ต้องเสียเวลานานั่งคุย/ถกเถียง/หาเหตุผล/คัดค้าน ถึงแนวทางดังกล่าว⁷ อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้มิใช่ปัญหา เพราะหากเราเข้าใจว่าแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือกระแสความเป็นท้องถิ่น มีความเป็นพลวัตในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เราเองก็จำเป็นต้องคิดอยู่เสมอถึงแนวทางแก้ไขที่แปรเปลี่ยนเช่นเดียวกัน

ข้อคิดเห็นของ เสน่ห์ จามริก ในการเป็นผู้นำ การเสวนาเรื่อง “กระแสชุมชนท้องถิ่น ในยุคโลกาภิวัตน์” จัดโดยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2544 ยิ่งตอกย้ำถึงข้อทบทวนในการทำความเข้าใจกระแสของชุมชน/ท้องถิ่น ให้เราต้องกลับมาตั้งจิตทบทวนว่า แท้จริงแล้วเรากำลังเดินมาในเส้นทางที่ถูกหรือไม่

หากเราไม่ทำความเข้าใจในบริบททางสังคม การดำรงอยู่ของระบบทุนนิยม กระทั่งเราไม่ศึกษาประวัติศาสตร์รากเหง้าของตัวเองแล้ว สิ่งที่จะการพัฒนาชุมชนกำลังทำอยู่ อาจเป็นการนั่งเพื่อฝันถึงความ เป็นชุมชนที่สวยงามและอบอุ่น โดยปราศจากความรู้ที่แท้จริงต่อความเป็นอยู่ของชุมชนจริง ๆ กระทั่งคุณค่าของชุมชนเองก็ตาม เพราะเรามัวแต่หลงอยู่ในกรอบของการ “เขียนวัฒนธรรม”

หนังสือของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ยังได้อ้างถึงสาเหตุ 3 ประการที่เป็นลักษณะพิเศษของชุมชนหมู่บ้านไทย ที่สามารถคงความเป็นชุมชนที่ยาวนาน แม้จะถูกแรงกระแทกจากสังคมภายนอก จากงานเรื่อง ‘บ้านกับเมือง’ ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา

⁷ โปรตตุ ปิยะวิทย์ เทพอำนวยสุข.(2549). นโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีชุมชนเข้มแข็ง, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)

ประการแรก คือ การดำรงอยู่ของพลังเกาะเกี่ยว/ยึดเหนี่ยวภายในชุมชนหมู่บ้านไทย เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ และตามต่อด้วยระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

ประการที่สอง คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในชนบทไทย ซึ่งสาเหตุนี้เองก็เอื้อต่อความเป็นชุมชนในประการแรก

ประการที่สาม คือ ลักษณะพิเศษของระบบศักดินาและระบบทุนนิยมของไทย กล่าวคือ รัฐไม่สนใจที่จะเข้าไปจัดการกับกระบวนการการผลิตในระดับหมู่บ้าน สนใจเพียงให้หมู่บ้านส่งส่วยให้กับรัฐตามที่ต้องการ ดังนั้นบ้านจึงอยู่ในสภาพที่ถูกแทรกแซงจากรัฐน้อย⁸

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่กระแสการพัฒนาตามแนวทางโลกาภิวัตน์ยังเป็นกระแสหลักในประเทศไทย แนวคิดเรื่องชุมชนและองค์กรชุมชน ได้ถูกนำเสนอให้เป็นทางออกทางหนึ่งที่จะพลิกฟื้นวิกฤติของสังคมไทยให้หยุดยั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์กรชุมชนต่อกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁹

2.3.1 ความหมายขององค์กรชุมชน

อวยชัย วัฒนา (2549:12) กล่าวว่าองค์กรชุมชน คือ การรวมตัวกันของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือต้องการมีความสัมพันธ์กัน โดยอาจจะอยู่ภายในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ ไม่มีพื้นที่จำกัด แต่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผู้นำและกิจกรรมร่วมกัน

อนุชาติ พ่วงสำลี และอรทัย อาจอำ กล่าวว่าองค์กรชุมชน หรือองค์กรประชาชน นับเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากระบวนการของการพัฒนา ประสบการณ์ของนานาชาติได้ชี้ถึงข้อสรุปว่า องค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หรือพื้นที่ของตนเองและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะเป็นชาวนา แรงงาน หรือผู้ประกอบการใด ๆ มีอำนาจในการต่อรองในการเรียกร้องบริการจากรัฐ¹⁰

พรชูลี นิลวิเศษ และคณะ กล่าวว่า องค์กรชุมชนคือ องค์กรชาวบ้าน หรือองค์กรประชาชน หมายถึง กลุ่มคนในชุมชนที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมหนึ่ง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวนเกษตร และกลุ่มป่าชุมชน

โดยสรุป องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยมีชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อาจจะอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่ก็ได้ แต่มีวัตถุประสงค์ กิจกรรม และผู้นำร่วมกัน ซึ่งถือเป็นกลไกหรือเครื่องมือสำคัญ และสามารถขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง เช่น กลุ่มประมงชายฝั่ง กลุ่มเกษตรกรออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

⁸ โปรตดู ปิยะวิทย์ เทพอำนวยสุข. (2549). นโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีชุมชนเข้มแข็ง, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)

⁹ โปรตดู ธีรพันธ์ ตีมาก. (2548) การประเมินโครงสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท ภายใต้มาตรการเสริมสร้างการพัฒนาชนบทและชุมชนเมือง (มพช.): กรณีศึกษาตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

¹⁰ โปรตดู ธีรพันธ์ ตีมาก. (2548:13) การประเมินโครงสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท ภายใต้มาตรการเสริมสร้างการพัฒนาชนบทและชุมชนเมือง (มพช.): กรณีศึกษาตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

2.3.2 ประเภทขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชนได้แบ่งเป็นหลายประเภทขึ้นอยู่กับขอบเขตของปัญหา ขอบเขตของพื้นที่ ขอบเขตด้านวัตถุประสงค์ มีรูปแบบการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการจนถึงแบบเป็นทางการ

คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบทอีสาน แบ่งองค์กรชุมชนออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 องค์กรเอกชนแบบเป็นทางการ ได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรมุสลิม นิธิ สมาคม ซึ่งเป็นลักษณะที่รัฐลงไป จัดตั้งและจดทะเบียนกับภาครัฐ มีกฎระเบียบรับรองและได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และการดำเนิน กิจกรรมจากภาครัฐ

ประเภทที่ 2 องค์กรชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ องค์กรที่ชื่อขึ้นต้นด้วยคำต่าง ๆ เช่น สมัชชา กลุ่ม คณะกรรมการชมรม เป็นต้น เป็นการรวมตัวกันเอง หรือองค์กรพัฒนาชุมชนเข้าไปร่วมจัดตั้ง มีกฎระเบียบที่สร้างขึ้นเอง ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์กรชุมชน เหล่านี้ยังแบ่งออกเป็น องค์กรชุมชนในสถานการณ์ร้อน ที่ทำการประท้วงเรียกร้องต่อรัฐ เช่น สมัชชาต่าง ๆ และองค์กรใน สถานการณ์เย็น เป็นองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์กรชุมชนประเภทนี้มักไม่ค่อยขมุนมเรียกร้องต่อภาครัฐ

2.3.3 องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540 : 3-6) อธิบายว่า องค์ประกอบขององค์กรชุมชนที่สำคัญมี 7 ประการ ได้แก่¹¹

1. มีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง ทิศนะต่อโลก ต่อสังคม และต่อชุมชนร่วมกัน อุดมการณ์ถือเป็น สิ่งสำคัญที่ยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นสามารถกำหนดเป้าหมาย หรือวิสัยทัศน์ได้ยิ่งทำให้องค์กรชุมชนนั้นมีการรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน องค์กรชุมชนมีเป้าหมายร่วมกันว่าจะเดินไปข้างหน้า เพื่ออะไร

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมประโยชน์เป็นธรรมชาติ ของมนุษย์ที่ทุกคนต้องการ องค์กรชุมชนทั่วไปจึงต้องสร้างข้อมูลให้เกิดความรู้ทั่วไปว่าผลประโยชน์ของการ รวมตัวเองเป็นองค์กรคืออะไร

4. คน รวมไปถึงผู้นำ สมาชิกและชาวบ้านทั่วไป

4.1 ผู้นำถือเป็นผู้ควบคุมความอยู่รอดขององค์กรชุมชน หากผู้นำได้รับการยอมรับมีบารมี มีความสามารถ ปฏิบัติดี สร้างความสามัคคีและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความ เข้มแข็งได้ ผู้นำมีหลายประเภท ได้แก่ ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพ ผู้นำด้าน การพูด ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการมาสู่เป้าหมายเพื่อชาวบ้านได้ และผู้นำที่ระดมทรัพยากรภายใน และประสานทรัพยากรภายนอกมาสู่ชุมชนได้

4.2 สมาชิก การที่สมาชิกมาร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งทางความคิด วางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลจนมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร สมาชิกบางคนก็ร่วมคิดร่วมทำงานกับองค์กรเสมอ บางคนร่วมบ้างไม่ร่วมบ้าง บ้างก็เฝ้าดูอยู่เฉยๆ

¹¹ ไพรดดู อวยชัย วัฒนา. (2549:13-15) บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า:กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมือง และอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

4.3 ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วมในองค์กรแต่ก็มีผลการดำรงอยู่ และความเข้มแข็งขององค์กร เพราะเป็นกลุ่มคนที่เฝ้าดู ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์และพร้อมเข้าร่วมกับองค์กร

5. การบริหารจัดการถือเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน การจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 การตัดสินใจร่วมกัน สมาชิกต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความตระหนักพร้อมตัดสินใจ ไม่ปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของผู้นำฝ่ายเดียว

5.2 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ การแบ่งบทบาทหน้าที่ควรแบ่งให้เป็นตำแหน่งที่มีเนื้อหา งานให้ปฏิบัติจริง

5.3 สถานที่และวัสดุ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประชุมการจัดการกิจกรรมการเก็บวัสดุอุปกรณ์ และใช้ประโยชน์และใช้ประโยชน์อื่นๆ สำหรับชุมชน

5.4 กฎกติการ่วมกัน ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ

5.5 การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กร การสื่อสารมีความสำคัญมาก ช่วยให้เกิดการรับรู้ เข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้น การสื่อสารทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมชี้แจงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน การแจ้งข่าวสารข้อมูลผ่านหอกระจายข่าว การประชุมแกนนำ การกระจายข้อมูลในกลุ่มย่อย

5.6 การควบคุมตรวจสอบ เมื่อมีการแบ่งหน้าที่แล้ว ต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการรับรู้กันอย่างโปร่งใส โดยเฉพาะด้านเงิน

6. กิจกรรมการเรียนรู้ ฝึกฝน และปฏิบัติจริงอยู่ที่กิจกรรม ในการสร้างแผนปฏิบัติการต้องกำหนดกิจกรรมและช่วงเวลาให้ชัดเจน เพื่อการติดตามและตรวจสอบได้ กิจกรรมต่าง ๆ ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ กิจกรรมยังเป็นส่วนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสมาชิกชาวบ้านให้ทำงานร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาหรือช่วยเสริมสร้างให้ดีขึ้น

7. งบประมาณ เพื่อให้แผนงานขององค์กรสามารถดำเนินไปได้ด้วย จำเป็นต้องมีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้สามารถทำกิจกรรมได้ ความคุ้นเคยจากการเป็นผู้รับทำให้ชาวบ้านมีกรอบงบประมาณภายนอก ควรกระตุ้นให้มีการระดมทุนจากภายในชุมชนก่อน เมื่อขาดงบประมาณส่วนนี้แล้ว ค่อยหาเพิ่มเติมจากภายนอก¹²

2.4 ลักษณะขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง

มีนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากได้พยายามกำหนดกรอบสำหรับชี้วัดความเข้มแข็งหรือความสำเร็จขององค์กรชุมชน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจฉ่ำ (2541: 10-12) เสนอไว้ ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชนการกำหนดชีวิตเกี่ยวกับภูมิปัญญา หรือระบบความเชื่อของบุคคลสนับสนุนนับเป็นเรื่องยาก แต่การชี้วัดว่าชุมชนนั้น ๆ มีภูมิปัญญาหรือไม่ อาจดูได้จากการถ่ายทอดองค์ความรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะกับยุคสมัย ซึ่งตัวชี้วัดเรื่องเหล่านี้สามารถสังเกตได้จากการมีผู้นำที่หลากหลายทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และจำนวนของผู้นำชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งยังสังเกตได้จากทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของสมาชิกที่เกี่ยวกับความเชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ

¹² โปรตุเกส อวยชัย วัฒนา. (2549:13-15) บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ป่า: กรณีศึกษาป่าชุมชนโคกหินลาด อำเภอเมืองและอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

2. การจัดการองค์กรชุมชน การชี้วัดความเข้มแข็งของกลุ่ม อาจพิจารณาได้จาก

2.1 วัตถุประสงค์การรวมกลุ่มสามารถบ่งชี้ถึงพฤติกรรม และกิจกรรมที่มีความหมายในเชิงการสืบทอดภูมิปัญญาและระบุมุมมอง

2.2 กฎกติกา ซึ่งถึงความสามารถในการกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน

2.3 จำนวนและคุณภาพของสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สะท้อนความเอาใจใส่ในการร่วมกิจกรรม ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิก

2.4 คุณภาพของกรรมการกลุ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากความสามารถของการจัดการ การสนองตอบปัญหา การจัดสรร การกระจายทรัพยากรของชุมชน

2.5 กิจกรรมกลุ่ม บ่งชี้ถึงความสามารถในการตอบสนองต่อมิติต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชน

2.6 กองทุนของกลุ่ม บ่งชี้ถึงความสามารถในการระดมทุนของกลุ่ม นับเป็นเครื่องสะท้อนศักยภาพ และความเข้มแข็งของกลุ่มได้ดี

3. กระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ ตรวจวัดได้จากการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนความรู้และการขยายเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งจะสะท้อนภาพการยกระดับภูมิปัญญาและการเรียนรู้ของชุมชน การเชื่อมโยงภูมิปัญญาระหว่างชุมชน

4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยที่ตัวชี้วัดระดับชุมชนเน้นการวัดถึงผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นหลักดังนี้

4.1 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ตัวชี้วัดด้านนี้ในระดับชุมชนมีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดระดับครัวเรือนค่อนข้างมาก แต่จะให้ผลที่เป็นภาพรวมหรืออัตราเฉลี่ยของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนเท่านั้น

4.2 ด้านสังคมวัฒนธรรมในระดับชุมชน เป็นการวัดถึงสัดส่วนการอพยพย้ายถิ่นของครัวเรือนในชุมชน วัดด้านสวัสดิการชุมชน วัดอัตราการประกอบอาชีพกรรมและยาเสพติด วัดในด้านการอนุรักษ์ การพัฒนาปรับใช้และการสืบสานต่อด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เป็นการวัดถึงพลังในชุมชนและจิตสำนึกของชุมชน ในการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

2.5 ปัจจัยที่บ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน เกี่ยวกับปัจจัยบ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรทางสังคม สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้หลายปัจจัย เช่น การสร้างจิตสำนึกให้เกิดกับองค์กร การมีเวทีการสื่อสารระหว่างสมาชิก โดยมีการประชุมสม่ำเสมอ สมาชิกและผู้นำมีความรู้ความสามารถความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โอบอ้อมอารี คนมีความรักท้องถิ่นมีกระบวนการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน แบ่งงานกันทำ สามารถคิดค้นกิจกรรมเพื่อพัฒนางาน การสร้างปริมาณและคุณภาพของกิจกรรม และการเพิ่มปริมาณคุณภาพของทุน สามารถใช้ทุนให้มีอายุยืนยาวคงทน มีเครือข่ายกว้างขวาง มีความหลากหลายสามารถพึ่งพาได้ในยามจำเป็น (กาญจนา แก้วเทพ 2540 : 19)

ลีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ (2553 : 8 อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และอรทัยอาจฉ่ำ 2541:65) ได้สรุปเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า องค์กรที่เข้มแข็งโดยทั่วไปจะมีลักษณะได้แก่ 1) มีการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานการรวมตัว จะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ 2) มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา 3) มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) มีการจัดกลุ่ม 5) มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน 6) มีการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม 7) ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก 8) มีการขยายผล/ขยายกิจกรรม/ขยายเครือข่าย

ดังนั้น จึงพอสรุปจากแนวคิดข้างต้นที่กล่าวมาว่า ปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะพิจารณาจากข้อต่อไปนี้ คือ 1) ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชน กระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม 2) การจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน/ผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน 4) ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ และ 5) ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ตัวชี้วัดและปัจจัยบ่งชี้ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน หมายถึง มีกระบวนการทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ชัดเจนแบ่งงานกันทำ สามารถคิดค้น กิจกรรมเพื่อพัฒนางานการเพิ่มปริมาณคุณภาพของทุนที่มีอยู่เดิม ให้สามารถใช้ทุนให้มีอายุยืนยาวคงทน มีการเชื่อมร้อยเป็นเครือข่าย ที่กว้างขวางหลากหลายกิจกรรม และยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ขยายองค์ความรู้ และสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่

2.6 แนวทางพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

อำนาจ แดงสกุล (2543) ได้เสนอแนวทางพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า ปัญหาในองค์กรชุมชน แทบทุกแห่งอาจมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ของแต่ละองค์กร ถ้ามองว่าปัญหาต่างเป็นเรื่องธรรมดาที่แก้ไขได้ ทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำองค์กรชาวบ้าน สมาชิก และชาวบ้านทั่วไปต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ และพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้มีความเข้มแข็ง แนวทางพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านดังนี้ คือ

1. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านโดยภาครัฐ และเอกชน มีจุดเน้นที่สิทธิและอำนาจขององค์กรชาวบ้านในการจัดการปัญหาต่าง ๆ โดยมีจุดสำคัญ 2 ประการ คือ 1) นโยบายของรัฐและกฎหมายจะต้องให้สิทธิและอำนาจแก่องค์กรชาวบ้านมากขึ้น ทั้งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาของชุมชน การจัดเก็บภาษีท้องถิ่น การจัดตั้งงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้ โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎหมายหรือกฎระเบียบบับรับรอง ให้มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการแบบง่าย ๆ เหมือนเป็นระบบธุรกิจเอกชน ทั้งนี้ โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎระเบียบ และขั้นตอนต่าง ๆ เข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก แต่มีระบบของการสนับสนุนงบประมาณวิชาการ (การอบรม สัมมนา การให้ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้กฎหมายต่าง ๆ แก่องค์กรชาวบ้าน) การพัฒนาสมบัติสาธารณะต่าง ๆ ให้แก่องค์กรชาวบ้าน และการเสนอทางเลือกสำหรับปัญหาชีวิตตนเอง ครอบครัว กลุ่ม/องค์กรและชุมชน และ 2) การกำหนดแผนงาน งบประมาณ และโครงการจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่าง ๆ ในลักษณะของการดำเนินงานโดยภาครัฐและเอกชนลงไปปฏิบัติงานกับองค์กรชาวบ้าน สมควรเปลี่ยนแปลงมาเป็นการวางแผนงบประมาณและโครงการโดยองค์กรชาวบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน และให้ผู้นำชาวบ้านมีสิทธิและอำนาจในการดูแลงบประมาณการดำเนินงานและการติดตามผลเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน การให้สิทธิและอำนาจแก่องค์กรชาวบ้าน จะสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น

2. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่ริเริ่มขึ้นใหม่ สำหรับการทำงานกับองค์กรชาวบ้านที่เป็นพื้นที่ทำงานใหม่ มีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็ง ดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาเรียนรู้ปัญหาชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม นั่นคือการศึกษาโดยให้ชาวบ้านที่สนใจปัญหาของชุมชนเข้าร่วมทำการศึกษาปัญหาของชาวบ้านในครอบครัวต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นระดับคุ้ม ๆ หนึ่งประมาณ 10-15 ครัวเรือน เจ้าหน้าที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากรัฐหรือเอกชน ทำหน้าที่ช่วยเป็นพี่เลี้ยงหรือเขียนความคิดเห็นที่ชาวบ้านนำเสนอออกมาบนกระดาษ จากนั้นรวบรวมจัดหมวดหมู่ปัญหาและรายชื่อครอบครัวที่มีปัญหาต่าง ๆ ขั้นตอนนี้จะทำให้รู้เป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ชาวบ้านเกิดแนวคิดร่วมกันหาทางออก เข้าใจกันเองมากขึ้น จนเกิดศรัทธาและแรงบันดาลใจในการเริ่มต้นแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และรวมกลุ่มช่วยเหลือกันเองก่อน 2) การเรียนรู้และคิดค้นกิจกรรมแก้ปัญห เมื่อได้รับปัญหาและกลุ่มเป้าหมายเรียบร้อยแล้ว การเปิดโอกาสให้มีการอบรม ศึกษาดูงาน ในรูปแบบเรียนรู้จากพื้นที่และชาวบ้านที่มีประสบการณ์แก้ปัญหามาก่อนในที่ต่าง ๆ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มองเห็นลู่ทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญห ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ประกอบกัน สิ่งที่สำคัญคือแนวคิดในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน จากนั้น จึงไปสู่กิจกรรมพัฒนา ซึ่งควรครอบคลุมกิจกรรม 6 อย่าง ในแต่ละครอบครัว คือ มีข้าว ป่าไม้ พืชผัก ปลา ไม้ผล ปศุสัตว์ (วัว ควาย เป็ด ไก่) 3) การวางแผนกิจกรรมแก้ปัญห เมื่อได้แนวความคิดและมองเห็นแนวทางกิจกรรมแล้ว ก็ทำการวางแผนกิจกรรมในรายละเอียดว่าจะมีการจัดการไร่นาของตัวเองอย่างไร จะมีกิจกรรมอะไรบ้างอยู่ในพื้นที่ ต้องใช้งบประมาณมากน้อยเพียงไร เทคนิคปฏิบัติมีอะไรบ้าง ต้องใช้เวลาในแต่ละกิจกรรมอย่างไร เมื่อแต่ละครอบครัวมีความชัดเจนในการวางแผนกิจกรรมและเสริมสร้างความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นแล้ว จึงตกลงใจดำเนินการได้ 4) การรวมกลุ่มปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันและกันทั้งทางความคิด เทคนิคต่าง ๆ ตลอดจนช่วยกันแก้ปัญหที่เกิดขึ้น ผู้นำกลุ่มจะเริ่มเกิดขึ้นในตอนี้ และควรมีกิจกรรมระดมทุนในรูปกลุ่มออมทรัพย์เป็นรายเดือน เพื่อเกาะเกี่ยวและหนุนช่วยกันทางการเงิน และค่าใช้จ่ายในชีวิตยามขาดแคลนหรือเจ็บป่วย การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชาวบ้าน ควรนำเอาองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านที่กล่าวไว้แล้วมาดำเนินการให้ครอบคลุมและ 5) การติดตามแก้ไขปัญห และพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เจ้าหน้าที่จากภายนอกและผู้นำชาวบ้าน ต้องทำการติดตามสมาชิกขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมมีปัญหเกิดขึ้นจากสาเหตุหลาย ๆ อย่าง การมีเวทีประชุม การติดตาม การสังเกตในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้สมาชิกและองค์กรชาวบ้านแก้ปัญหต่าง ๆ ได้ทันที่และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้

3. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว และกำลังดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันแทบทุกชุมชนมีองค์กรชาวบ้านดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ อยู่แล้ว มีทั้งองค์กรชาวบ้านที่ถูกจัดตั้งโดยภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้นำชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเอง กิจกรรมพัฒนาที่ดำเนินการมีทั้งในส่วนที่ประสบผลสำเร็จ และล้มเหลว ในขณะเดียวกันแทบทุกองค์กรมีปัญหาดำรงอยู่มาบ้างน้อยมาก ดังนั้นจึงใคร่ขอเสนอแนวทางบางประการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรชาวบ้าน คือ มีผู้นำที่ดี มีความรู้ กล้าตัดสินใจ เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน มีเงินทุน มีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน มีการบริหารจัดการภายในองค์กรที่ดี มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม โดยที่ผู้นำมีหลายประเภท ดังที่ได้กล่าวไว้ในองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านแล้ว ผู้นำคนหนึ่ง ๆ อาจมีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำได้หลายอย่าง การจะช่วยสร้างองค์กรชาวบ้านให้เข้มแข็งขึ้นมาได้ ต้องมีการจำแนกแยกแยะความรู้ ความสามารถของผู้นำ และสร้างในจุดที่ผู้นำมีอยู่แล้วให้เข้มแข็งขึ้น หรือจะเพิ่มทักษะความสามารถในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ โดยทั่วไปการพัฒนาผู้นำมักทำแบบรวม ๆ และไม่มีแบบแผนหรือแนวทางที่ชัดเจน รวมทั้งไม่มีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำรายบุคคล ผลจึงปรากฏว่าองค์กรชาวบ้านอ่อนแอ และเมื่อผู้นำหลักที่ตายุมมากขึ้นหรือหมด แรงเสียดสี มักขาดการสืบทอดกลายเป็นภาวะขาดแคลนผู้นำไปโดยปริยาย องค์กรชาวบ้านก็ล้มลง การที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้และสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

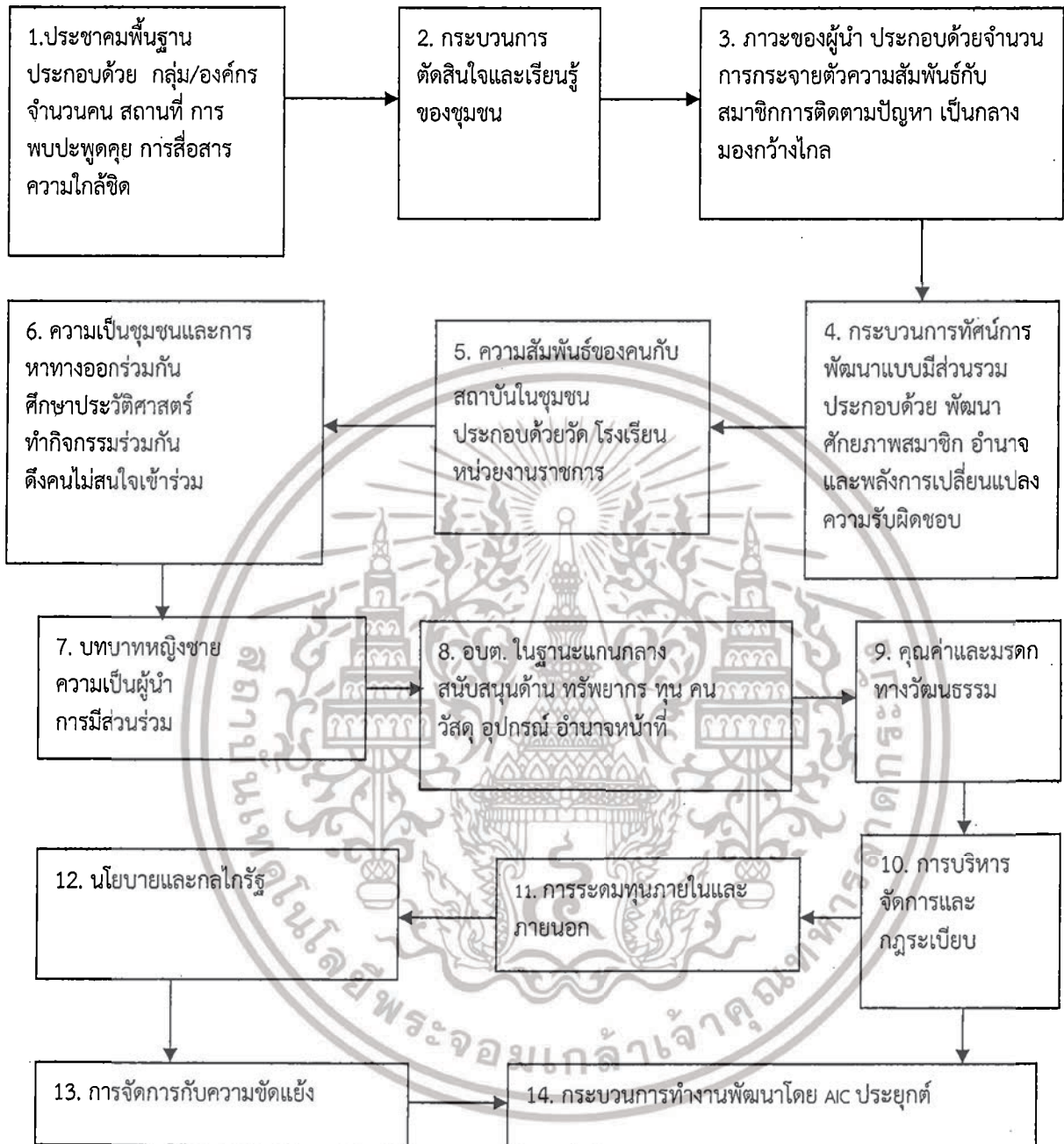
ให้มีผู้นำหลายประเภท หลายบทบาทช่วยกันทำงาน และเสริมสร้างผู้นำรุ่นใหม่ สืบต่อบทบาทผู้นำองค์กรต่อไป ที่สำคัญต้องคิดเสมอว่าองค์กรชาวบ้านมีผู้นำหลายคนหลายบทบาทไม่ใช่คนเดียวมีบทบาททุกอย่าง 2) การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ แนวความคิด กระบวนการแก้ไขปัญหาการทำงานเป็นทีม การวางแผน จากชาวบ้าน การวิเคราะห์การบริหารจัดการ การถ่ายทอดความคิดสู่ประชาชน เน้นการพัฒนาความคิด ของกรรมการและสมาชิกด้วยการประชุม การอบรม ศึกษาดูงาน องค์กรชาวบ้านแบบลงไปเรียนรู้ กินอยู่ หลับนอน พูดคุยดู กิจกรรม สัมภาษณ์สมาชิกอย่างลึกซึ้ง และใช้วิทยากรผู้เชี่ยวชาญช่วยจัดฝึกอบรมเป็น ครั้งคราว และ 3) เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าไปทำงานกับองค์กรชาวบ้าน ที่มีอยู่ แล้ว และดำเนินกิจกรรมอยู่ ควรนำเอาองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านเป็นตัวชี้วัดในการทบทวนและ ปรับตัวขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งจะทำให้ได้อุดมการณ์ร่วมเป้าหมายวัตถุประสงค์ การพัฒนาผู้นำ การสร้าง การมีส่วนร่วมของสมาชิก การทำกิจกรรมตรงกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่มากขึ้น และนั่นจะทำให้องค์กร ชาวบ้านแก้ไขปัญหาชาวบ้านได้มากขึ้น

ดังนั้น การสังเคราะห์องค์กรชุมชนที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบันและสรุปบทเรียน จึงเป็นเครื่องมือ สำคัญของการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนนั้น การพัฒนาที่มุ่งเน้นความเข้มแข็งของ ชุมชนองค์กรชุมชนโดยให้สามารถรวมพลังร่วมศักยภาพขององค์กรชุมชนที่มีอยู่ให้เป็นพลังกลุ่มเดียว

ข้อสรุปที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาชุมชนทั้งภาคการเมืองและชนบท ในการทำงานที่จะทำให้การที่ จะทำให้การพัฒนาชุมชนและองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งได้ จะต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ในชุมชน โดยสร้างกิจกรรมให้เกิดการสำนึกร่วมกันจากฝ่ายในชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการทั้ง 14 กิจกรรม ดังที่จะสามารถอธิบายได้ในแผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนได้ ดังนี้

ตารางแผนภูมิที่ 1 แสดงผังความเข้มแข็งองค์กรชุมชน

ที่มา : สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2541 : 26)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชน

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน เป็นองค์กรภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ในการเพาะเชื้อให้เกิดชีวิตขององค์กรทางการเมืองท้องถิ่น ที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งประชาชนเป็นผู้แสดงหลักโดยผ่านสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับและการขับเคลื่อนในวงกว้าง ฉะนั้น สภาองค์กรชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง สังคมปัจจุบันสิ่งที่ต้องการมากคือความเข้มแข็งของประชาชนแต่ละคน เพราะประชาชนคือพลเมืองที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง ซึ่งที่ผ่านมาเป็นการเมืองที่ขาดการตรวจสอบและการถ่วงดุลทำให้เกิดปัญหา สิ่งสำคัญของการตรวจสอบคือการทำให้ประชาชนเติบโต และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนจะทำให้ชุมชนเติบโตและเข้มแข็ง

เป็นเหมือนสะพานที่เชื่อมไปสู่การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองในทุกระดับ สภาองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดรูปแบบ “ประชาธิปไตยแบบสมานฉันท์ หรือการเมืองแบบสมานฉันท์” คือ การเมืองที่มีการสร้างบรรยากาศของการปรึกษาหารือ ส่งเสริมให้ท้องถิ่น ภาคี มีส่วนร่วมในการถกเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนภาคี นั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ต้องทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประชาชนมีฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ สร้างสรรค์ประชาธิปไตยได้ ต้องเปลี่ยนประชาธิปไตยให้เป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ การเมืองสมานฉันท์เชิงรับ (เน้นการมีส่วนร่วม กระชับอำนาจรวมศูนย์ การพึ่งอำนาจจากบนลงล่าง) การเมืองสมานฉันท์เชิงรุก (ส่งเสริมบรรยากาศการปรึกษาหารือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ) และสิ่งที่สำคัญสภาองค์กรชุมชนจะช่วยลดปัญหาช่องว่างทางสังคมซึ่งต้องสร้างเพื่อให้เกิด ได้แก่ การสร้างพลังร่วมกันทางสังคม การสร้างรูปแบบประชาคม การยอมรับสถานะภาพขององค์กรท้องถิ่น ชุมชนกำกับการทำงาน ประชาชนมีฐานะเป็นพลเมืองที่จะสร้างสรรค์ประชาธิปไตย ในช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ ต้องทำให้เกิดจากฐานชุมชน¹³

สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วยตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่น เช่น วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย เป็นต้น ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ป่า และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำทางการ ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน เป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่อดีต

2.7.1 หลักการสำคัญของสภาชุมชน

1. จุดมุ่งหมายของสภาองค์กรชุมชน เป็นกระบวนการเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งที่ให้องค์กรชุมชนมีสภาพที่ชัดเจนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับสถาบันต่าง ๆ ในท้องถิ่น
2. จัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ให้เป็นไปตามความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นตามธรรมชาติ สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน และความเห็นพ้องกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ภารกิจหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน เน้นการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ด้านการพัฒนา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามรัฐธรรมนูญ และไม่มีอำนาจทางกฎหมาย

¹³. โปรตูดุ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2550. สภาองค์กรชุมชน : รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

4. กระบวนการทำงานสำคัญของสภาองค์กรชุมชน เน้นสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และการเมืองสมานฉันท์ที่สร้างการมีส่วนร่วม ความร่วมมือผนึกกำลัง และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก องค์กรชุมชน กับสถาบันต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. ให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ และส่งเสริมการเชื่อมโยงสภาองค์กรชุมชน ในระดับจังหวัด และระดับชาติ

2.7.2 ประโยชน์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน

1. ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีเวทีกลางของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชน หรือคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อหาทางแก้ปัญหา และสร้างสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน

2. ทำให้เกิดความร่วมมือ และลดปัญหาความขัดแย้ง การแบ่งฝ่ายในชุมชน เพราะสภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือของทุกฝ่ายร่วมกัน โดยไม่กันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งออกไป รวมทั้งการแก้ปัญหาแบบอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพล เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจมาจากฐานข้อมูล และความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่

3. ทำให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเองของชุมชนที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และเกิดการขยายผลออกไปสู่กว้างอย่างเป็นกระบวนการนั้น หมายถึงรูปแบบ ทิศทาง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นทำให้ มาเป็นคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่ม และดำเนินการกันเองเป็นหลัก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยึดเอาชุมชนเป็นแกนกลาง ทำให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญแต่ยังคงร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4. ทำให้เกิดประชาธิปไตยชุมชนเข้มแข็ง เพราะสภาองค์กรชุมชนมีกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ทำให้คน กลมคน เข้ามาร่วมกันโดยผ่านระบบตัวแทนน้อยที่สุด

สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกและองค์กรชุมชนในตำบลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อคิดเห็นกับโครงการต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาระหน้าที่ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและในส่วนของกิ่งอำเภอปกครองส่วนท้องถิ่น สภาองค์กรชุมชน มีหน้าที่ให้ข้อมูล การเสนอปัญหา ความต้องการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำไปพิจารณา โดยไม่มีอำนาจที่จะไปดำเนินการใด ๆ ที่ซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอีกด้านหนึ่งเท่ากับสภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกที่เกื้อหนุนต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ดียิ่งขึ้น

สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทและหน้าที่หนุนเสริมกลไกการทำงานที่มีอยู่แล้วให้สมบูรณ์มากขึ้น จึงไม่มีความซ้ำซ้อน ไม่มีการแย่งชิงบทบาทหน้าที่ แต่มีกระบวนการทำงานที่เน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมิได้ทำงานแบบแยกส่วนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาฯ เป็นกลไกแห่งความร่วมมือ และการใช้ปัญญามีใช้กลไกแห่งอำนาจและผลประโยชน์ เป็นการทำงานแบบจิตอาสา ตรงกันข้ามจะมีส่วนช่วยทำให้ความขัดแย้งแตกแยกในชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ได้กำหนดเป็นเป้าหมายการทำงานร่วมกัน และมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากไม่มีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ก็ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ตามสภาพ แต่อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร จะมีแนวโน้มของการพัฒนาที่คนภายนอกมีความสำคัญมากกว่าคนภายใน และปัญหาต่าง ๆ ของการพัฒนา

ชุมชนท้องถิ่นจะยังคงอยู่ รวมถึงปัญหาความอ่อนแอของชุมชน การจัดงบประมาณซ้ำซ้อนสิ้นเปลือง การเกิดความขัดแย้งแตกแยกในชุมชน การเกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน การประพัตติมิชอบทุจริตคอร์รัปชั่น และอื่น ๆ แต่ถ้าหากมี พ.ร.บ. สภามงคลชุมชน จะทำให้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนและมีบทบาทเป็นแกนหลัก เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทในการทำงานพัฒนาใหม่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของชาวบ้าน ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องที่แท้จริงจำนวนมากขึ้น การแก้ไขปัญหาจึงมีความแตกต่างหลากหลายกันไปตามสภาพของแต่ละชุมชนท้องถิ่น และจะทำให้เกิดการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนอย่างกว้างขวาง อันนำไปสู่การขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพบนฐานของความรู้เกิดจากปฏิบัติการจริง ซึ่งในปัจจุบันมีกรณีตัวอย่างรูปธรรมความร่วมมือกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เกิดผลดีอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง (ซึ่งใช้เวลาในการพัฒนามายาวนาน) การมีกฎหมายจะช่วยให้เกิดการขยายไปสู่พื้นที่ที่กำลังเริ่มมีความมั่นใจและขยายได้เร็วขึ้น ท้นต่อกระแสภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ให้การร่วมกันพัฒนาจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นขยายกว้างขวางขึ้น¹⁴

2.8 ระบอบประชาธิปไตย

ระบอบการเมืองในโลกมีมากมาย แต่เป็นที่ประจักษ์ชัดทั่วไปในปัจจุบัน ว่าระบอบการเมืองที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพมากที่สุด คือระบอบประชาธิปไตย

ทำไมระบอบประชาธิปไตยจึงสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด คำตอบก็คือ ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

ระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชน คือประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังนั้น อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน ประชาชนเท่านั้นจะเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ไม่ใช่ผู้ปกครอง หลักการนี้เป็น “กฎเหล็ก” (iron of law) ที่การปกครองจะต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

สำหรับข้อสงสัยที่ว่า ทำไมอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เป็นของผู้ปกครองได้หรือไม่ คำอธิบายที่ชัดเจน คือ ถ้าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมทำ การปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง นักปราชญ์ยอมรับว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ปกครองที่มีคุณลักษณะดังกล่าวได้ แต่คำถามก็คือ มีหลักประกันอะไรบ้างที่ผู้ปกครองจะไม่ “หลงอำนาจ” ถ้าผู้ปกครองเป็นผู้ปกครองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เพราะผู้ปกครองก็เป็นปุถุชนธรรมดาตามมามีกิเลส เกิดความโลภ โกรธ และหลงได้ ปุถุชนนั้น ยังมีอำนาจมาก ยิ่งหลงระเหิงมาก การใช้อำนาจที่เป็นภัยของประชาชนได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “absolute power corrupts absolutely” ดังนั้น จึงไม่มีหลักประกันได้ว่า ถ้าให้อำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ปกครองนั้นแล้ว แม้ว่าวันนี้ผู้ปกครองจะเป็นคนดีมีคุณธรรมใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่ถ้าผู้ปกครองหลงอำนาจใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเอง ประชาชนจะทำอะไรได้ แม้ประชาชนจะมีสิทธิในการโค่นล้มผู้ปกครองที่หลงอำนาจ แต่การโค่นล้มก็ต้องสังเวทด้วยเลือดและชีวิตของประชาชนจำนวนมาก

¹⁴ โปรตตุ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.2550. สภามงคลชุมชน : รวมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

ดังนั้น ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยจึงยึดหลักว่า อำนาจอธิปไตยต้องเป็นของประชาชนเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ปกครองจะต้องกำหนดโดยประชาชน อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ และตรวจสอบของประชาชนอย่างใกล้ชิด¹⁵

2.8.1 การพัฒนาการเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตย

แนวความคิดนี้ค่อนข้างจะแคบ คือมองว่าการพัฒนาการเมืองมีอยู่รูปแบบเดียวคือการสร้างประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงมีนักวิชาการหลายท่านวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นคำนิยามที่ลำเอียง มุ่งที่จะยึดยึดค่านิยมทางการเมืองแบบตะวันตกให้กับประเทศด้อยพัฒนาซึ่งควรจะสนใจว่า “พัฒนา” ให้การเมืองของชาติก้าวหน้าได้อย่างไร มากกว่าที่จะสนใจว่าจะสร้างประชาธิปไตยอย่างตะวันตกได้อย่างไร ในขณะที่ค่านิยมของตนเองไม่เอื้อประโยชน์ให้เลย แนวคิดนี้สรุปอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทางการเมืองคือ การพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ยิ่งระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมแสดงว่ามี การพัฒนามากขึ้นเท่านั้น (สมบัติ อารังค์ธัญวงศ์ 2539, 34)

2.8.2 ประชาธิปไตยรูปแบบหลัก

ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (Pure Democracy) คือรูปแบบของรัฐที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรง รวมไปถึงการร่างกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล¹⁶

ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ (Athenian Democracy) รูปแบบประชาธิปไตยซึ่งใช้กันในสมัยกรีซโบราณ

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) หรือที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หมายถึง การปกครองที่ประชาชนจะเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนในการร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดในสมัยปัจจุบัน

ระบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) คือรูปแบบการปกครองที่รัฐบาลได้รับการเลือกเข้ามาจากความเห็นชอบของรัฐสภา โดยประมุขแห่งรัฐอาจเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ได้ แต่ประมุขฝ่ายบริหารคือนายกรัฐมนตรี

ระบบประธานาธิบดี (Presidential system) คือรูปแบบการปกครองที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารแยกออกจากกัน โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน

ระบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential system) คือรูปแบบการปกครองที่ผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน และมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจบริหาร

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) คือ รูปแบบการปกครองที่เกี่ยวข้องกับการยินยอมและความเป็นเอกฉันท์ โดยเป็นแนวคิดที่นำเสนอมุมมองทางการเมืองที่ดีกว่า โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากกว่าเพียงการเลือกตั้ง เหมือนกับประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเท่านั้น

¹⁵ โปรตตุ สมบัติ อารังค์ธัญวงศ์. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิตา ปีที่1 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2539.

กรุงเทพมหานคร : สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิตา.

¹⁶ <http://th.wikipedia.org/wiki/>

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative democracy) โดยทั่วไปมักเรียกว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยที่มีลักษณะตรงข้ามกับประชาธิปไตยแบบทางตรง หรือเป็นประชาธิปไตยแบบทางอ้อม (Indirect Democracy)

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน เป็นระบอบการเมืองที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนของตนเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยให้ผู้แทนที่เขาเลือกตั้งเข้าไป ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของรัฐ เป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าวแทน โดยมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ 6 ปี สำหรับสมาชิกวุฒิสภา ในประเทศประชาธิปไตยส่วนใหญ่ที่ได้ยึดถือหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่ายคือ

1. อำนาจนิติบัญญัติ
2. อำนาจบริหาร
3. อำนาจตุลาการ

การเลือกตั้งผู้แทนมักใช้เพื่ออำนาจในสองประการแรก คืออำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร เช่นตัวอย่างประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยแบบตัวแทนดังกล่าวนี้ มีปัญหาพื้นฐานพอที่จะกล่าวถึงได้ใน 2 ประการประกอบด้วย

1. ปัญหาความเป็นตัวแทนของผู้แทนราษฎรที่อาจจะไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เนื่องจากการเบี่ยงเบนผลการเลือกตั้งหรือด้วยวิธีการอื่นเช่น การซื้อเสียง การโกงการเลือกตั้ง (election fraud) ประการหนึ่ง

2. ปัญหาความโน้มเอียงที่ผู้แทนราษฎรจะตัดสินใจประการใดประการหนึ่ง โดยเฉพาะในกระบวนการทางนิติบัญญัติ ที่จะเป็นการเอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์ และหลายกรณีที่ผลการตัดสินใจนั้นบังเกิดผลเสียหายแก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งก็เป็นผลสืบเนื่องจากการขาดความสำนึกเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนของปวงชน อันเป็นปัญหาในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเฉพาะตัวของผู้แทนด้วยประการหนึ่ง

2.8.3 หลักการของประชาธิปไตย

ลักษณะเด่นของประชาธิปไตย นอกจากเป็นระบอบการเมืองที่ให้อิสระในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ยังมีหลักการต่าง ๆ อีกมาก หลักการของประชาธิปไตยมี 2 ลักษณะ คือ หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย และหลักการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย¹⁷

1. หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

Neumann ให้หลักการเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เรียกว่า เทศบัญญัติหรือหลักสิบประการ (Democratic Decalogue) ดังนี้

1. อำนาจสูงสุด (อธิปไตย) มาจากราษฎร
2. ขั้นตอนการเลือกผู้นำเป็นไปอย่างเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค (ของราษฎรโดยกฎหมาย) ยอมรับ

¹⁷ โปรต ดุจรีโชค วีระสัย, สุรพล ราชภัณฑารักษ์ และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ. (2542). รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

5. สนับสนุนพรรคการเมืองที่มีมากกว่าหนึ่ง
6. พึงเห็นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ไม่กีดกันกลุ่มสำคัญ ๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหาร
8. เน้นการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. ให้สำนึกเป็นพลเมืองดี
10. มีศรัทธาในมนุษย์ทุกคน หรือมีศรัทธาต่อโลก

Mayo ได้สรุปหลักการประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
2. ความเสมอภาคทางการเมือง
3. เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน
4. หลักแห่งเสียงส่วนมาก

วิทยา สุจริตธนาธิกร และสมบุรณ์ สุขสำราญ ได้ให้หลักสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ 6 ประการ คือ

1. อธิปไตยของปวงชน หมายถึง อำนาจสูงสุดให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่งแสดงออกมาโดยการที่ประชาชนหรือบุคคลได้รับความพึงพอใจ
2. หลักการหมุนเวียนเปลี่ยนตัวของผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ผู้ที่เข้าปกครองประเทศจะไม่ผูกขาดอำนาจ ถ้ามีการผูกขาดอำนาจในการปกครอง สิ่งที่เป็นประชาธิปไตยก็ต้องหมดสิ้นไป ดังนั้น การหมุนเวียนเปลี่ยนตัวของผู้ปกครองจึงเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสิ่งที่ตามมาคือมีการเลือกตั้งเกิดขึ้น
3. "สิทธิ เสรีภาพ" สิทธิ หมายถึง อำนาจที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย เสรีภาพ หมายถึง การที่เราสามารถทำอะไรได้ตามความปรารถนา โดยไม่ถูกก้ำกัวยหรือแทรกแซงจากผู้อื่น ยกเว้นเสรีภาพจะต้องไม่ละเมิดหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เป็นข้อตกลงของสังคมกำหนดไว้ เพราะฉะนั้น สิทธิและเสรีภาพเป็นของคู่กัน รัฐต้องให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน และเป็นสิ่งที่ระบบการปกครองประชาธิปไตยต้องทำให้เกิดขึ้น
4. ความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกันมีหลักเกณฑ์ คือการที่มนุษย์เกิดมาไม่มีความแตกต่างในทางการเมืองแม้ว่าสถานภาพที่แตกต่างกันอย่างไร ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หมายความว่าในทางปฏิบัติความเสมอภาคมีอยู่ 3 ลักษณะ คือเสมอภาคตามกฎหมาย เสมอภาคในทางการเมือง และเสมอภาคในทางโอกาส
5. หลักแห่งกฎหมาย หมายความว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องอาศัยเกณฑ์คือตัวกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา รวมทั้งรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้น กฎหมายจะต้องเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคคุ้มครองประชาชน
6. หน้าที่ของประชาชน เนื่องจากบุคคลมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค แต่ในการปกครองต้องอาศัยบุคคลต่าง ๆ ให้ความร่วมมือ ดังนั้น รัฐมิได้ให้บริการแก่คนเพียงอย่างเดียว แต่ประชาชนต้องมีหน้าที่กระทำการต่าง ๆ เพื่อรัฐด้วย¹⁸

¹⁸ โปรตตุ วิทยา สุจริตธนาธิกร และสมบุรณ์ สุขสำราญ. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.

สมเกียรติ ส่งสัมพันธ์ กล่าวถึง หลักการของประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญต่อประชาชนถือว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยนั้น เป็นผลมาจากสมมติฐานหรืออุดมการณ์หลายประการ คือ

1. ความมีเหตุผล หลักการสำคัญเบื้องต้นของประชาธิปไตยถือว่ามนุษย์เป็นบุคคลที่มีเหตุผล และสามารถนำเหตุผลมาใช้แก้ไขปัญหาและปรับปรุงให้ดีขึ้น¹⁹

2. คุณธรรม ถือว่ามนุษย์เป็นผู้มีคุณธรรม มีศีลธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว แต่ทำให้ความสำคัญในสิทธิของบุคคลอื่น และยอมรับความเท่าเทียมกัน โดยปราศจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว คุณธรรมนี้จะช่วยให้มนุษย์ตัดสินใจปัญหาอย่างมีเหตุผลและรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

3. ความเท่าเทียมกัน คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวถึงความเท่าเทียมกันไว้ว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีความฉลาด ความสามารถ ความแข็งแรงต่างกัน แต่มนุษย์ควรมีความเท่าเทียมกันทางการเมือง มีความเสมอภาคในการเลือกตั้งในโอกาสที่จะก้าวหน้า มีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และควรมีเกียรติภูมิของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคนี้ยังรวมถึงความเสมอภาคในการศึกษา การโฆษณา การเข้ารับราชการ และการได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรม

4. ความสามารถของมนุษย์ในการที่จะก้าวหน้า มีความเชื่อกันว่ามนุษย์มีโอกาส มีความสามารถที่จะปรับปรุงตนเองให้มีความดีงาม มีความก้าวหน้าด้วยวิธีการอันสงบ และมีกฎเกณฑ์

5. ความปรารถนาในการปกครองตนเองเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกี่ยวข้องกับประชาชนเกิดขึ้น จะต้องนำปัญหานั้นให้ประชาชนพิจารณาตัดสินใจโดยตรง หรือผ่านผู้แทนที่มาจากเลือกตั้ง

6. เสรีภาพ ความปรารถนาเสรีภาพของบุคคลในสังคมเป็นสิ่งสำคัญมาก เสรีภาพจะเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้มีโอกาสพัฒนาตัวเอง ดังนั้น เสรีภาพส่วนบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจตัดทอนลงไปได้

พระธรรมปิฎก กล่าวถึงหลักการของประชาธิปไตยเพื่อให้มีประสิทธิผลในการใช้โอกาส ทั้งโอกาสที่จะพัฒนาตนเองและโอกาสที่จะให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคน ออกไปเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมว่าต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ข้อ คือ

1. มีเสรีภาพ เพราะเสรีภาพเป็นเครื่องมือเพื่อจะสร้างและใช้โอกาสคนที่มีโอกาส คือ คนที่ไม่ถูกปิดกั้น เสรีภาพเป็นตัวช่วยเปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ได้จริง

2. มีความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคเป็นขอบเขตและเป็นเครื่องสมานฉันท์ การที่จะใช้เสรีภาพต้องมีขอบเขต คือความเสมอภาคที่จะไม่ล่วงล้ำก้ำเกินไม่ละเมิดต่อผู้อื่น และมีโอกาสที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน

3. มีภราดรภาพ คือความเป็นพี่เป็นน้องกัน ภราดรภาพเป็นฐานและเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคเกิดผลงอกงามและสัมฤทธิ์ผลได้จริง นอกจากนี้ ภราดรภาพจะเป็นตัวเพิ่มพลังด้วย คือทำให้เกิดกำลังมากขึ้น²⁰

ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้เสนอหลักสำคัญในระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

¹⁹ โปรดดู สมเกียรติ ส่งสัมพันธ์. (2547). ประชาชนและการเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาการพิมพ์.

²⁰ โปรดดู พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทธรรมิก

2. ระบอบประชาธิปไตย จะต้องประกอบด้วยองค์การแห่งรัฐที่สำคัญ คือฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ โดยถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

3. ระบอบประชาธิปไตย คือ หลักนิติธรรม (the rule of law) คือ บุคคลเสมอภาคกันทางกฎหมาย²¹

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ กล่าวว่า การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยต้องมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศอยู่ที่ประชาชน
2. มีรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักการในการปกครอง
3. ลักษณะการปกครองเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน
4. การเลือกผู้นำจะต้องเปิดโอกาสให้มีการเลือกอย่างเสรี โดยการสมัครรับเลือกตั้งและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เลือกบุคคลที่จะมาเป็นผู้ปกครองประเทศด้วยตนเอง การเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างเสรี ไม่มีการบังคับ จะต้องเป็นการลงคะแนนลับเพื่อป้องกันการใช้อิทธิพลให้ลงคะแนนตามความต้องการ ของผู้อื่น

5. การตั้งพรรคการเมือง จะต้องอนุญาตให้มีการจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป

6. การปกครองโดยยึดหลักการมีเสียงข้างมาก คือบุคคลรวมตัวกันเป็นคณะรัฐบาลขึ้น จะต้องเป็นคณะบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากเสียงข้างมากของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามา และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ก็ตามจะต้องเป็นไปตามความเห็นชอบของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพและยอมรับเสียงข้างน้อยด้วย²²

2. หลักการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

วิสุทธิ โปธิแทน อธิบายว่า ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิตควรยึดหลักความมีเหตุผลเคารพซึ่งกันและกัน มีการตกลงยินยอมจากการถกเถียงประนีประนอม ออกล้นในความเห็นที่แตกต่างและดำเนินชีวิตอย่างเสรีที่เคารพกฎหมาย

กรีซ เกตุแก้ว (2513, หน้า 43) อธิบายว่า หลักการขั้นมูลฐานของระบอบประชาธิปไตย ควรจะยึดหลักการยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคระหว่างบุคคลและเสรีภาพในการดำรงชีวิต

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2524, หน้า 24) อธิบายว่า ประชาธิปไตยยึดหลักเสรีภาพซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ คือ สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ กล่าวคือ ผู้ที่เคารพสิทธิของตนเองต้องมีหน้าที่เคารพในสิทธิของผู้อื่น และหน้าที่ต่อส่วนรวม โดยเฉพาะหน้าที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองควบคู่กันไป

วราทิพย์ วศินสรกร (2520, หน้า 17) อธิบายว่า สังคมใดก็ตามที่จะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ดูจากลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจการงานต่าง ๆ ร่วมมือร่วมแรงให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งตรงกับหลักการที่ว่า Sharing participation and co-operation

²¹ โปรตดู ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2520). ระบอบประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา

²² โปรตดู สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2521). การเมืองและการปกครองไทย, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

2. มีถาวรธรรม มีสัมมาคารวะต่อกัน มีความยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน ยอมรับว่าทุกฝ่ายมีความรู้ความสามารถ ความคิด ยึดถือความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่เป็นหลักตรงกับหลักการที่ว่า Respect of the individuals

3. มีปัญญาธรรม คือ การตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ จะต้องใช้สมอง ใช้ปัญญาตรงกับหลักการที่ว่า Faith in intelligent method

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2520, หน้า 36) อธิบายว่า ประชาธิปไตยควรยึดหลักการทำงานร่วมกันอย่างมีวินัย รู้จักทำงานเป็นคณะไม่เอาเด่นเฉพาะคนเดียว มีระเบียบวินัย รู้จักกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ รู้จักการประนีประนอม ไม่เอาแต่ใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รู้จักขอบเขตหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ รู้จักแพ้ชนะ

จึงอาจสรุปได้ว่า หลักการประชาธิปไตยเป็นหลักการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในสังคม โดยต้องคำนึงถึงความมีเสรีภาพ ความเสมอภาค ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความมีระเบียบวินัย และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

คนไทยโดยทั่วไปถูกปลูกฝังจากระบบอำนาจนิยมในอดีตให้เชื่อว่า “การเมืองเป็นเรื่องไม่ดี คนดีไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง” การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองจะทำให้คนดีต้องเดือดร้อนเสียหาย อาจรุนแรงถึงกับทำให้ชีวิตแปดเปื้อนมีมลทิน ดังนั้น คนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองจึงถูกมองว่าเป็นคนไม่ดีเสียส่วนใหญ่

2.8.4 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เกิดขึ้นครั้งแรกโดยกลุ่มซ้ายใหม่ในยุโรปในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 โดยขบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการนักศึกษา ขบวนการกลุ่มผู้หญิง และขบวนการกลุ่มแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เป็นเพราะความไม่เชื่อมั่นในประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นการเน้นไปที่บทบาทของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม และมีผลกระทบจากเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตของพลเมือง ทำให้เกิดความอึดอัดต่อการทำงานของรัฐบาล จึงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและชุมชน และปฏิรูประบบการแทรกแซงโดยรัฐทั้งหมด

2.8.4.1 ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ราษฎรมีส่วนร่วมในการเมืองโดยตรง ซึ่งประชาชนมีบทบาททางนิติบัญญัติ โดยสามารถออกกฎหมายมีบทบาทในการบริหารรวมทั้งบทบาททางตุลาการด้วยตนเอง ส่วนในยุคปัจจุบันนั้น ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ขยายขอบเขตกว้างออกไป ไม่ได้จำกัดเฉพาะความเสมอภาคในการเข้าร่วมทางการเมืองเหมือนในยุคกรีกโบราณ แต่ยังรวมถึงความเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ในด้านเศรษฐกิจนั้น แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของกิจการ โดยอาจจะเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารธุรกิจนั้น ๆ ส่วนในด้านสังคม ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทั้งครอบครัว โบสถ์ ในที่ทำงานและอื่น ๆ

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล กล่าวถึง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองระดับต่าง ๆ มากขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง ให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วย มิใช่มีอำนาจเพียงเป็นที่มาแย่งอำนาจปกครองหรือมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นอาจจะเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ

ประชาธิปไตยโดยตรง อาทิเช่น การออกเสียงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การถอดถอนบุคคลออกจากราชการ เป็นต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงน่าอยู่ตรงกลางระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบตัวแทน หรือประชาธิปไตยโดยอ้อมที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งอย่างเดียวกันกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบตัวแทน ซึ่งประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยโดยตรงควบคู่กันไปด้วย²³

2.9 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

2.9.1 การพัฒนา

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนา หลายคนมักเข้าใจว่าเป็นการพัฒนาชุมชน สังคม หรือชนบท โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางปรัชญาการพัฒนาจึงเน้นไปสู่การพัฒนาชุมชนเป็นหลัก โดยปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมีรากฐานมาจากความเชื่อในตัวมนุษย์ ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์และศักยภาพของมนุษย์ โดยสรุปหลักปรัชญาอันเป็นมูลฐานของงานพัฒนาชุมชนมีดังนี้

- 1) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม
- 2) บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิ และสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ
- 3) บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมการปฏิบัติ และพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้
- 4) มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้หากได้รับการพัฒนา
- 5) การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้าน เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชนและรัฐ

2.9.2 ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม ทางจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเรียกว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า²⁴

²³ ไพรตดู ยุทธการ หัวทนาย. (2552) การเมืองภาคประชาชน.วิทยานิพนธ์แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

²⁴ ไพรตดู เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554) ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

2.9.3 หลักการของการพัฒนา

หากจะกล่าวถึงหลักการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาท้องถิ่นจะอาศัยหลักการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของท้องถิ่น วัฒนธรรม เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ เป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ใช้ผู้นำท้องถิ่นเป็นกลไกขับเคลื่อน ดำเนินงานร่วมกับภาคีอื่นๆ ทั้งบุคคล องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อทุกกลุ่มคนในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางและนโยบายการพัฒนาของประเทศ และมีการประเมินผลตลอดเวลาเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554:14)

2.9.4 แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนา

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาของไทยในระยะแรก จึงเอนเอียงไปในลักษณะการเดินตามตะวันตก และปรับเปลี่ยนไปในช่วงหลัง ภายใต้แนวคิดและทฤษฎีมากมาย อาทิ

1) ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นแนวความคิดเศรษฐศาสตร์เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ มีฐานคิดที่ว่าเมื่อเศรษฐกิจเจริญเติบโต ประเทศชาติก็เจริญก้าวหน้าด้วย

2) ทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) เริ่มเห็นความสำคัญของการพัฒนาสังคม การพัฒนาจึงต้องให้ความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กัน เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นเพื่อการพัฒนาประเทศโลกที่สามเป็นหลัก โดยมองว่าทั้งเศรษฐกิจและสังคมของโลกมีความเชื่อมโยงแนบแน่นกับประเทศโลกที่สาม ดังนั้น ประเทศโลกที่สามควรยึดทฤษฎีการพึ่งพาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศของตน

3) ทฤษฎีภาวะด้อยพัฒนา (Underdevelopment Theory) การพัฒนาในประเทศด้อยพัฒนาเป็นไปตามเงื่อนไขของระบบทุนนิยมโลก (World Capitalist System)

4) ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคม (Social Evolution Theory) เป็นการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ ไปเป็นโครงสร้างที่หลากหลายมีความซับซ้อนมากขึ้น

5) ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory) เป็นสภาวะการรับวัฒนธรรมวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ทำให้เกิดช่องว่างหรือปัญหาขึ้น

6) ทฤษฎีการขึ้นและลงของสังคม มองทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่า มีทั้งที่เจริญก้าวหน้าและเสื่อมถอยลงจนสิ้นสุดเหมือนกับวงจรของสิ่งมีชีวิตหรือมนุษย์ที่มีการเกิดการเจริญเติบโตตามวัยและสิ้นอายุขัยไปในที่สุด

2.9.5 การพัฒนาประชาธิปไตย

แม้ว่าหลักการประชาธิปไตย จะมุ่งเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนเพื่อเป้าหมายแห่งความกินดีอยู่ดีของประชาชนก็ตาม แต่การสถาปนาระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพมั่นคงจะต้องกระทำด้วยความรู้ความเข้าใจ และความมุ่งมั่นด้วยความอุทิศเสียสละของผู้นำและประชาชน ดังนั้น การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพมั่นคง ประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้มีประชาธิปไตย แนวทางนี้เป็นบันไดขั้นต้นของสังคมที่จะก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ การพัฒนาให้สังคมปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยดังกล่าวแล้วอย่างครบถ้วน รูปธรรมของหลักการนี้จะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจะต้องแสดงออกถึงปรัชญา และหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงจะนำไปสู่การพัฒนา ระบอบประชาธิปไตย ถ้ารัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมแสดงว่าโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

ไม่เป็นประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยจึงต้องทำให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยเป็นเบื้องต้น ถ้ารัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย ก็ยากที่จะพัฒนาประชาธิปไตยได้สำเร็จ

ประการที่สอง การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แม้ว่าจะทำให้โครงสร้างทางการเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่มิได้เสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในที่สุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะไปไม่รอด และจะประสบกับการล้มลุกคลุกคลานโดยตลอด

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์การทางการเมือง เป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอมอบรมทางการเมืองที่ถ่ายทอดสืบต่อเนื่องกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม แบบแผนทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าว เป็นผลมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่บุคคลได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

การที่ประชาชนจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จะต้องเสริมสร้างกระบวนการหล่อหลอมอบรมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ²⁵

แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) ที่ได้นำมาใช้เป็นกฎเกณฑ์ทางรัฐศาสตร์นั้น มีความคลุมเครือเป็นอย่างมาก โดยความคลุมเครือดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเริ่มต้นที่มาจากความเคลื่อนไหวในการปฏิวัติเพื่อต่อต้านระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แนวคิดนี้ได้กลายเป็นปัญหามากขึ้นในบริบทของการสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่า Linz และ

Stepan (2001) ได้เสนอว่า จะต้องมีการมีเงื่อนไขสำหรับ “ประชาสังคม ที่เป็นอิสระและความคงอยู่” เพื่อที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของ Bernan (1997) นั้นขัดแย้งกับคำยืนยันของ Schnitter (1997) ที่ว่าประชาสังคมนั้นมีส่วนช่วยในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย²⁶

โดย Bernan แย้งว่า ในระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว ประชาสังคมอาจเป็นพื้นฐานในการที่จะจัดตั้งระบอบการปกครองแบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จ เช่น ยุคของนาซีในเยอรมนี ในสมัยสาธารณรัฐไวมา (Weimar Republic) ก็ได้

ความคลุมเครืออีกประการหนึ่งของแนวคิดนี้ มาจากการที่แนวคิดนี้หลอมกับแนวคิด “ต้นทุนทางสังคม” โดย Putnan (2000) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในกลุ่มและการเคลื่อนไหวที่มีการจัดตั้งว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของต้นทุนทางสังคม และปรากฏการณ์นี้ดูเหมือนจะมีความคล้ายคลึงกันอย่างน่าสังเกต กับคำอธิบายของ Linz และ Stepan (2001) เกี่ยวกับประชาสังคมในหลาย ๆ ทาง ดูเหมือนว่าประชาสังคมนี้คือรูปแบบหนึ่งของต้นทุนทางสังคม โดยแนวคิดหลังนี้จะรวมถึงสินทรัพย์อื่น ๆ ของสังคม เช่น ระดับการศึกษาและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม ผู้สนับสนุนหลักเรื่องประชาสังคมบางคนกลับยิ่งทำให้ความคลุมเครือนี้เพิ่มขึ้น ด้วยการเสนอว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่คู่เคียงกัน แต่มิได้เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น Philippe Schmitter (1997) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “การปลูกประชาสังคมขึ้นมาใหม่” นี้ เกิดขึ้นหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยและไม่ใช่ว่าสิ่งจำเป็น ทั้งต่อการสูญเสียระบอบเอกราชไป หรือสำหรับการเปลี่ยนไปสู่ระบอบ

²⁵ โปรตุ สมบัติ อารังธัญวงศ์. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิตา ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2539. กรุงเทพมหานคร : สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิตา.

²⁶ โปรตุ โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน และกลิวดี บุรีกุล. (2546) บทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการเมืองในด้านการเลือกตั้งของประเทศไทย. สถาบันพระปกเกล้า.

ประชาธิปไตย และแม้แต่ Linz และ Stepan (2001) ก็ยังถือว่า ประชาสังคมนั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าที่จะเป็นต้นเหตุของประชาธิปไตย²⁷

อาจมีคนสงสัยว่า การเคลื่อนไหวของสังคมที่เกิดจากบริบทในการปฏิรูปนั้น จะมีความเหมาะสมเพียงใดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความยุติธรรม การรับประกันความสงบในบ้านเมือง และลักษณะอื่น ๆ ของการสร้างความแข็งแกร่งในด้านประชาธิปไตย ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายนอกเหนือไปจากความรุนแรงในการปฏิวัติ Linz และ Stepan (2001) ยืนยันถึงคุณค่าของประชาสังคม ในการที่จะช่วยสร้างความ แข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย แต่ทั้ง Schmitter (1997) และ Linz และ Stepan (2001) ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาสังคมนั้นจะต้องมีลักษณะของ “ความเป็นพลเรือน” ซึ่งยากที่จะเป็นไปได้สำหรับการพัฒนาประชาสังคมภายใต้ระบอบการปกครองแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยในยุโรปตะวันออก และละตินอเมริกา เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านประชาธิปไตย

แนวคิดของ “ประชาสังคม” นี้ มีผู้เห็นว่าเป็นปัญหาเหมือนกันเมื่อนำมาพิจารณาในบริบทของเอเชีย ตัวอย่างเช่น ในการวิเคราะห์ถึงประเทศไทย ประชาสังคมยังถูกมองว่าเป็น ตัวแทนของการต่อต้านทางการเมือง (Girling, 2002) โดยทั่วไปแล้ว ในเอเชียนั้นจะมีการลงทุนด้านประชาสังคมตามแบบของ Gramscian ว่าด้วยการต่อสู้อย่างไม่หยุดยั้งเพื่อชิงอำนาจด้านการเมืองและนโยบายจากรัฐ ในสังคมใด ๆ ที่ถูกคุกคามด้วยการใช้อำนาจอย่างผิด ๆ จากรัฐ James Okey (2002), Johannes Schmidt (2002) และ Kevin Hewison (2002) ต่างก็เห็นว่าเป็นการต่อต้านของประชาชนในช่วงทศวรรษ 1950s และ 1970s รวมทั้งการขับไล่รัฐบาลของพลเอกสุจินดาออกไปในปี พ.ศ. 2535 โดยถือว่าการต่อต้านเหล่านี้ แสดงถึงความรุ่งเรืองของประชาสังคมในระดับสูงสุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม Somchai (2002) แย้งว่า จากการเผชิญหน้าทางการเมืองอย่างไม่หยุดยั้งของประชาสังคม และการผลักดันผ่านการเขียนบทความในสิ่งตีพิมพ์ใหม่ ๆ ที่แสดงความเห็นต่อการเมืองสมัยใหม่ของประเทศไทยนั้น ชี้ให้เห็นว่าสิ่งนี้จำเป็นสำหรับ “ประชาธิปไตยแบบถอนรากถอนโคน” (McCargo, 2002) ความรู้สึกโดยรวมที่ได้จากบทความนี้ก็คือ เรื่องของประชาสังคมนี้ อาจจะแย้งกับแนวคิดในบริบทของการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาธิปไตยอยู่บ้าง

สิ่งที่ช่วยให้เห็นภาพของประชาสังคมในบริบทของเอเชียนี้ คือการศึกษาแจกแจ่งของ Somchai (2002) ระหว่างประชาสังคมที่ปรับปรุงดูแลแห่งอำนาจ สำหรับ “คนธรรมดา” (Girling, 2002 : 262) และประชาสังคม ระดับ “หัวกะทิ” โดยในกรณีของประเทศไทยนั้น แนวคิดนี้อยู่เหนือคำว่า “ประชาสังคมที่มีรัฐเป็นผู้นำ” (Frolic, 1997 : 56) แต่การเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐและภาคที่ได้รับความนิยมในมุมมองของคนไทย ยังทำให้คนในระดับล่าง ไม่มีโอกาสที่จะสร้างประชาสังคม แนวคิดนี้ได้กลายเป็นสิ่งที่ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า “ธรรมรัฐ” (Prawase Wasi, 2002) ซึ่งควรจะนำโดยกลุ่มหัวกะทิ ดังที่ Somchai ได้ชี้ไว้ (2002: 134) โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก “นักปฏิรูป” เช่น ประเวศ วะสี และ ชีรยุทธ บุญมี ต้องอาศัยการนำจากบนลงล่าง โดยคนในระดับหัวกะทิที่มีความสามารถ เนื่องจากเป้าหมายด้านสังคมที่ครอบคลุมอยู่ก็คือความมั่นคงของสังคม ดังนั้น ประเด็นของ “การปฏิรูป” จึงสงวนโครงสร้างที่สำคัญไว้กับบรรดาหัวกะทิมากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการครอบงำของคนกรุงเทพฯเหนือประชากรกว่าร้อยละ 90 ที่อยู่ในจังหวัดต่างๆ²⁸

²⁷ โปรดดู โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน และกลวิลาตี บุรีกุล. (2546) บทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการเมืองในด้านการเลือกตั้งของประเทศไทย. สถาบันพระปกเกล้า.

²⁸ โปรดดู โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน และกลวิลาตี บุรีกุล. (2546) บทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการเมืองในด้านการเลือกตั้งของประเทศไทย. สถาบันพระปกเกล้า.

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นการศึกษาแนวทางและกระบวนการทำงานขององค์กรชุมชน ผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน ซึ่งผลของการศึกษาสามารถสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย การกระจายอำนาจการปกครองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อดำรงชีพของประชาชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันทางสังคมในระดับท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้า และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่น ทั้งในด้านสังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชนบท ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจะทำให้ผลจากการศึกษาเกิดความน่าเชื่อถือ และเกิดประโยชน์ในทางวิชาการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ผู้วิจัยใช้ระเบียบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) เป็นลำดับรอง โดยมีขั้นตอนของการศึกษาคือ

3.1.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร เอกสารรายงาน บทความ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ทั้งข้อมูลในเชิงปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติภูมิ (Secondary Source) จากห้องสมุดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชุมพร ห้องสมุดออนไลน์สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลในเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการวิจัยให้สมบูรณ์มากที่สุด เอกสารการประชุมขององค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร และห้องสมุดจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัย

3.1.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study)

3.1.3.1 การสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชน ทั้งในระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมการประชุม การเข้าร่วมสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3.1.3.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบุคคลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประธาน / สมาชิกองค์กรชุมชน/ผู้บริหาร และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนข้อคิดเห็นจากแกนนำองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น/ระดับภาค/ระดับประเทศ นักวิชาการ ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงการลงพื้นที่

สังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในระหว่างที่องค์กรชุมชนได้ลงมือทำหน้าที่ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในชุมชนต่าง ๆ ด้วยการเข้าถึงสังเกตการณ์ในเวทีประชุมกลุ่มย่อยขององค์กรชุมชนในพื้นที่ที่มีผลการดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จ และในพื้นที่ที่ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินงาน เพื่อหาข้อมูลมาใช้เปรียบเทียบในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของแต่ละองค์กรชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรชุมชน รวมถึงการเก็บข้อมูลจากผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จังหวัดชุมพร รวมทั้งหมด 8 เวที โดยการขอสัมภาษณ์บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นประธานองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในจังหวัดชุมพรที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ดังนี้

1. ประธานที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติ
2. นายกสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร
3. สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร
4. ประธานศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร
5. ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
6. กองเลขาขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร
7. ประธานกลุ่มอนุรักษ์หอยมือเสือ อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร
8. ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลชุมโค อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

3.1.3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยผู้ถูกวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holders) ร่วมกับผู้วิจัย กำหนดประเด็นการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการแก้ปัญหา โดยมุ่งศึกษาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ครบทั้ง 7 อำเภอของจังหวัดชุมพร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากการดำเนินงานเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับต่าง ๆ ขององค์กรชุมชนทั้ง 4 องค์กร และเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่จัดแจ้งหรือลงทะเบียนไว้ในฐานข้อมูลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สมัชชาประชาสังคม สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สมัชชาปฏิรูปประเทศไทย หรือสถาบันพระปกเกล้า โดยผู้ถูกวิจัยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับผู้วิจัยกำหนดประเด็นการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้

1. แนวทางและกระบวนการทำงานขององค์กรชุมชน
 - 1.1 แผนงาน-โครงการของกิจกรรมในระยะแรกจนถึงปัจจุบัน
 - 1.2 สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานในแต่ละด้าน
 - 1.3 ผลสัมฤทธิ์จากการทำงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ
 - 1.3.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
 - 1.3.2 การพัฒนาด้านสังคม
2. ผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน
 - 2.1 ความขัดแย้งในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
 - 2.2 ความรุนแรงของการเมืองท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ
 - 2.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่แทนในทุกระดับ
 - 2.4 ความตื่นตัวทางการเมืองของคนในชุมชนต่าง ๆ
 - 2.5 การตรวจสอบการคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน
 - 3.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกสภาองค์กรชุมชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

3.2 การมีส่วนร่วมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3.3 การเผยแพร่ประชาธิปไตยในชุมชน

4. ปัญหาในการดำเนินงานในการพัฒนาประชาธิปไตยในช่วงที่ผ่านมา และแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของประชาชน และกลุ่มภาคีเครือข่ายต่าง ๆ และเพื่อให้ผู้น้ององค์กรชุมชนที่ผ่านกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ได้เข้ามาหนุนเสริมการทำงานให้ชุมชนต่าง ๆ เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศในอนาคต

3.1.3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กำหนดประเด็นสำหรับการสนทนา โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ทั้ง 8 เวที และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์กรชุมชน

สำหรับเหตุผลในการเลือกกลุ่มและเลือกพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ โดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือกันขององค์กรชุมชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศักยภาพแกนนำกลุ่ม ศักยภาพของกลุ่มองค์กรชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน บรรยากาศทางการเมืองในพื้นที่ และเพื่อลักษณะประเด็นของการขับเคลื่อน ข้อมูลจาก NGOs ภาคใต้ ข้อมูลที่ได้จากการค้นพบใหม่จากเข้าไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เช่น การเข้าร่วมประชุมกับองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ การประชุมสมัชชาสุขภาพภาคใต้ เข้าร่วมประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน 2555 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือแจ้งประธานองค์กรชุมชน/สมาชิกองค์กรชุมชน/ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้น้ององค์กรชุมชน ประชาชนในพื้นที่ หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขอสัมภาษณ์ และเชิญเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ และเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ตลอดจน การขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยประสานกับสมาชิกองค์กรชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ความอนุเคราะห์เวลาในการลงพื้นที่สัมภาษณ์และเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ในการทำหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่ประชาธิปไตย ขององค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดชุมพรทั้ง 8 อำเภอ

3.3 การนำเสนอรายงาน

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงต้องนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ในการทำหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่ประชาธิปไตยขององค์กรชุมชน มาประกอบในการนำเสนอข้อมูลในภาพรวมที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมาทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร

4.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ความเป็นมาของจังหวัดชุมพร

ชุมพรเป็นเมืองตรีของอาณาจักรฝ้ายใต้ของกรุงศรีอยุธยา มีเมืองขึ้นคือเมืองปะทิว, เมืองตะโก, เมืองหลังสวน, เมืองระนอง, เมืองกระบี่ ในสมัยรัตนโกสินทร์ พม่ายกกองทัพเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2328 เมืองระนอง, กระบี่, ชุมพร, ไชยา และนครศรีธรรมราช และเผาเมืองชุมพร รัชกาลที่ 1 จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาทเสด็จยกทัพไปขับไล่พม่า

ในรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นมณฑลชุมพร ต่อมาได้รวมกับมณฑลสุราษฎร์ธานี เมื่อยุบมณฑลสุราษฎร์ธานี มณฑลชุมพรจึงไปขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช จนกระทั่งยุบการปกครองระบอบมณฑลเป็นจังหวัด ชุมพรจึงมีฐานะเป็นจังหวัด โดยโอนหลังสวนเข้าไว้ในเขตการปกครองด้วย²⁹

ประวัติการตั้งเมือง

คำว่า "จังหวัดชุมพร" เพิ่งเริ่มใช้ในปี 2453 โดยทางราชการได้เปลี่ยนนามท้องที่ที่เรียกว่าเมืองอันเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลว่า "จังหวัด" ส่วนคำว่าเมืองให้ใช้สำหรับเรียกตำบลที่ประชาชนได้เคยเรียกว่าเมืองมาแล้วแต่เดิมอันเป็นเขตชุมชนเท่านั้น ในสมัยโบราณมีชื่อว่า "เมืองชุมพร" เมืองชุมพรเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่ง แต่จะตั้งเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่นอน เพิ่งมาปรากฏตามตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชฉบับของหอสมุดแห่งชาติ เมืองชุมพรใช้ตรารูปสัตว์ประจำปีเป็นตราของเมือง คือ ถือตราแพะ เมืองชุมพรในสมัยนั้นปรากฏว่าเป็นเมืองด่านเพราะอยู่ระหว่างช่องแคบมลายู เป็นเมืองด่านหรือแคว้นเทพนคร หรือแคว้นอุทอง ในสมัยต่อมาไม่มีหลักฐานที่อ้างอิงหรือกล่าวถึงเมืองชุมพรไว้เลย จึงมีผู้เข้าใจว่าเมืองชุมพรเป็นเมืองที่ตั้งขึ้นในสมัยอยุธยา เมื่อพุทธศักราช 1997 ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถพระเจ้าอยู่หัวในสมัยอยุธยาเป็นราชธานี ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งได้โปรดให้ชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ว่า ได้มีพระบรมราชโองการตรัสเหนือเกล้าสั่งว่า บรรดาข้าราชการอยู่บนหัวเมืองปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวงให้ถือศักดินาดามพระราชบัญญัติ เมืองตรีถือศักดินา 5,000 ไร่ เป็นอันรับรู้ว่าเป็นเมืองชุมพรเป็นเมืองตรี และเกิดขึ้นแล้วในแผ่นดินของพระองค์ เมืองชุมพรจะต้องเป็นเมืองเล็กมาก่อน จึงไม่มีหลักฐานในประวัติศาสตร์ไว้ให้เห็นชัด เพิ่งมาปรากฏแน่ชัดขึ้นว่าเมืองชุมพรเป็นหัวเมืองหนึ่งในหัวเมืองปักษ์ใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1997 เป็นต้นมา หรือประมาณ 503 ปีเศษแล้ว

²⁹ โปรดดู วัชร สิลป์เสวตร์ (2556) นักการเมืองถิ่นจังหวัดชุมพร. กรุงเทพฯ สถาบันพระปกเกล้า

ประวัติที่ตั้งเมือง

เมืองชุมพรไม่มีหลักฐานการตั้งเมืองที่แน่นอน ทั้งนี้เมืองชุมพรไม่มีโบราณวัตถุที่เป็นพยานหลักฐานว่าเป็นเมืองแต่โบราณ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงเรียบเรียงไว้ในตำนานเมืองระนอง ความตอนหนึ่งว่า เมืองชุมพรประหลาดผิดกับเมืองอื่นในแหลมมลายู เมืองที่ตั้งมาแต่โบราณ เช่นเมืองไชยา เมืองนครศรีธรรมราชเป็นต้น ล้วนมีโบราณวัตถุและมีตัวเมืองปรากฏอยู่บ้าง รู้ได้ว่าเป็นเมืองมาแต่โบราณ แต่เมืองชุมพรยังไม่ได้พบโบราณสถานวัตถุเป็นสำคัญแต่อย่างใด อาจจะเป็นด้วยเหตุ 2 ประการ คือ มีที่นาไม่พอกับคนประชากรหนึ่ง อีกประการหนึ่งอยู่ตรงคอคอดแหลมมลายู มักเป็นสมรภูมิรบพุ่งกันตรงนี้ จึงไม่สร้างเมืองถาวรไว้ แต่ก็ต้องรักษาไว้เป็นเมืองด่าน นอกจากเหตุผล 2 ประการดังกล่าวแล้ว พิจารณาจากสภาพตามธรรมชาติแล้ว ยังมีเหตุผลอีกอย่างหนึ่งคือที่ตั้งจังหวัดชุมพรเป็นที่ราบต่ำน้ำท่วมบ้านเรือนราษฎร เรือสวนไร่นาเสียหายอยู่เสมอ บางปีน้ำท่วม 2-3 ครั้ง ภัยจากน้ำท่วมอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่นิยมสร้างถาวรวัตถุไว้ให้ปรากฏแก่ชนรุ่นหลังก็ได้ แม้แต่บ้านเรือนราษฎรในเมืองก็ไม่ปรากฏว่าได้ก่อสร้างอาคารถาวรเป็นเรือนตึก หรือคอนกรีต เพิ่งจะมีตึกขึ้นเป็นครั้งแรกในตลาดชุมพร เมื่อ พ.ศ. 2491 นี้เอง

หลักฐานที่พอเชื่อถือได้ พบว่าเมื่อปี พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประพาสแหลมมลายู ได้เสด็จประทับที่เมืองชุมพรแล้วทรงม้าทรงช้างพระที่นั่งไปยังเมืองกระบุรี จังหวัดระนอง พลับพลาที่ประทับที่ชุมพรอยู่ทางใต้ของคลองท่าตะเภา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเรือข้ามไปที่บ้านท่าตะเภา ขึ้นที่หน้าบ้านเจ้าเมืองก่อนแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปตามริมฝั่งบ้านเรือนราษฎร จึงเป็นที่เชื่อได้ว่า เมื่อ พ.ศ. 2433 เมืองชุมพรได้มาตั้งอยู่ที่คลองท่าตะเภาแล้ว ตัวเมืองและสถานที่ราชการมีใช้ที่อยู่นี้ ซึ่งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำกับบ้านท่าตะเภาเหนือบริเวณระหว่างที่ทำการป่าไม้จังหวัดกับตลาดในปัจจุบันนี้ ตลาดท่าตะเภาแต่เดิมเป็นป่ามีเสือชุกชุมมากจนขึ้นชื่อว่า “เสือชุมพรคุดมาก” เมื่อทางราชการตัดทางรถไฟสายใต้ผ่านตัวเมืองชุมพร ป่าเสือกก็กลายเป็นตลาดการค้า ต่อมาตัวเมืองได้ย้ายอีกแต่ไม่ทราบว่าเป็นเมื่อใด เนื่องจากไม่มีหลักฐานแน่นอนแต่จะต้องหลังจาก พ.ศ. 2433 แล้ว ปรากฏว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดการปกครองท้องที่ใหม่ โดยแบ่งการปกครองออกเป็นเมือง อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านหลายเมืองรวมเป็นมณฑลเทศาภิบาล ในปีพุทธศักราช 2439 ได้ตั้งมณฑลชุมพรขึ้น ตั้งศาลาารัฐบาล ณ จังหวัดชุมพร ปรากฏหลักฐานว่าตัวเมืองชุมพรได้ย้ายที่ทำการมาตั้งอยู่ริมคลองท่าตะเภา คือที่ปลูกบ้านพักนายอำเภอเมืองชุมพรอยู่ใกล้จวนผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน

ประวัติคำว่าชุมพร 2

คำว่า “ชุมพร” ตามอักษรแยกได้เป็น 2 คำ คือ “ชุม” คำหนึ่งและ “พร” คำหนึ่ง คำว่า “ชุม” ตามปทานุกรมของกระทรวงศึกษาธิการ แปลว่า รวม, ชุก, มาก รวมกันอยู่ คำว่า “พร” แปลว่า ของดี, ของที่เลือกเอา, ของประเสริฐ คำว่า ชุมพร ตามตัวอักษร จึงแปลได้ความว่าเป็นที่รวมของประเสริฐ แต่ชื่อเมืองชุมพรนั้นไม่มีความหมายเฉพาะตามตัวอักษร

ชุมพร ชื่อนี้มีความหมาย หรือประวัติความเป็นมาอย่างไรยากที่จะค้นคว้าหาหลักฐานได้ การที่จะสืบสวนไปว่ามีความอย่างไร ก็ต้องพิจารณาประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาแต่โบราณสมัย พิจารณาตามเหตุผลเท่าที่รวบรวมและพิจารณา ดูพอจะแยกออกได้เป็น 3 ประการ คือ

1) เนื่องด้วยเมืองชุมพร ว่าโดยสภาพเป็นเมืองหน้าด่านในทางภาคใต้ เพราะสมัยโบราณยังไม่มีรถไฟ เรือยนต์ หรือ เรือกลไฟ ใช้ในกองทัพ และพื้นที่ที่เป็นคอคอดที่แคบของแหลมมลายู การยกทัพต้อง

ยกมาทางบก และตั้งค่ายที่ชุมพร ฉะนั้น การสงครามหรือการรบทุกครั้งไม่ว่าจะรบกับพม่าหรือปราบกบฏภายในราชอาณาจักรก็ตาม เมื่อยกทัพหลวงมาครั้งใด เมืองชุมพรก็ต้องเป็นที่ชุมนุมพลหรือชุมนุมกองทัพ ชาวชุมพรในสมัยโบราณได้ชื่อว่าเป็นนักรบ เมื่อพม่าได้เคลื่อนทัพเข้ามาในดินแดนทางเมืองท่าแขกและตำบลรับร้อ เจ้าเมืองจะเกณฑ์ไพร่พลเข้าป้องกันอย่างเข้มแข็ง และเมืองชุมพรต้องร่วมสมทบกับกองทัพด้วย จะเห็นได้ว่าเมืองชุมพรมีส่วนร่วมในการสงครามเกือบทุกครั้งตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จึงเชื่อกันว่าชุมพรมาจาก คำว่า “ประชุมพล” หรือ “ชุมนุมพล” นั่นเอง คำว่า “ประชุมพล” แปลได้ความว่า รวมกำลัง ทั้งนี้ โดยเหตุที่ว่า ก่อนจะยกยatraทัพต้องมาประชุมพลหรือรวมกำลังออกเป็นหมวดหมู่ทุกครั้ง แต่คำว่า “ประชุมพล” นี้เรียกผิดเพี้ยนไปจากเดิมจนกลายเป็นชุมพร เพราะคนไทยทางใต้ชอบพูดคำสั้น ๆ จึงตัดคำว่า “ประออกเสีย” ส่วนคำว่า “พล” ต่อมาใช้คำว่า “พร” แทน เพราะการเพี้ยนไปจากเดิมจึงกลายเป็นชุมพรมาจนทุกวันนี้ ซึ่งตามธรรมเนียมชื่อเมือง ชื่อตำบล มักจะเรียกเพี้ยนไปจากเดิมเสมอ อย่างไรก็ดีเมืองชุมพร นับว่าเป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์มาแต่สมัยโบราณ จนกระทั่งปัจจุบัน แม้แต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองทัพญี่ปุ่นก็ยกพลขึ้นบกที่ปากน้ำชุมพรแล้วจึงยกยatraทัพต่อไปยังประเทศพม่าตามแผนการที่วางไว้ ขณะนี้ชุมพรยังมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเป็นจังหวัดทหารบก และมีกองกำลัง ร. 25 พัน 1 ตั้งอยู่ ฉะนั้น ความหมายจากคำว่า “ประชุมพล” จึงมีความหมายตรงกับประวัติศาสตร์ของเมืองที่ว่า เป็นเมืองสำคัญทางยุทธศาสตร์

2) โดยเหตุที่ที่ตั้งเมืองเดิม อยู่บ้านประเดิมฝั่งขวาของคลองชุมพร ที่คลองชุมพรมีต้นไม้ชนิดหนึ่งอยู่ทั่วไปทั้งสองฟากคลองเรียกกันว่า “มะเดื่อชุมพร” เป็นพืชยืนต้น ปัจจุบันก็มีอยู่มาก ใช้เปลือกและต้นทำยาสมุนไพร คลองนี้เดิมยังคงไม่มีชื่อ ภายหลังจึงถูกตั้งชื่อว่า คลองชุมพร ตามต้นไม้ไปด้วย เพราะตามปกติการตั้งชื่อท้องที่หรือแม่น้ำลำคลองมักจะเรียกตามชื่อต้นไม้หรือตามสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏ ณ ที่นั้น เช่นเดียวกับที่อำเภอท่าแขกที่มีชื่อต้นไม้และซึ่งขึ้นอยู่ข้างคลอง ต่อมาเมืองที่มาตั้งจึงมีชื่อตามต้นไม้ไปด้วย เช่นเดียวกับชื่อชุมพร อาจเรียกตามชื่อคลองหรือชื่อต้นไม้ก็ได้ คำว่าชุมพรนอกจากจะมีต้นไม้แล้ว ยังเรียกชื่อห้วยชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสินค้าของชุมพร คือห้วยชุมพรอีกด้วย ซึ่งมีอยู่มากมายตามต้นคลองชุมพรโดยทั่วไป

3) ตามตัวอักษรที่แปลว่าเป็นที่รวมของประเสริฐหรือของดีนั้น ผู้ที่จะให้ของประเสริฐได้ ต้องเป็นบุคคลที่มีอำนาจหรืออิทธิพลยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา จึงอาจหมายถึงเทวดาเป็นผู้ให้ หรือเป็นสถานที่ที่เทวดาประทานพรทั้งหลายให้ ซึ่งตามธรรมเนียมบุคคลชอบสิ่งที่เจริญหรือเป็นมงคล จึงต้องการให้ชื่อเมืองเป็นมงคลนาม เป็นที่รวมแต่สิ่งที่เป็นมงคลทั้งหลาย ต่อมาได้เรียกผิดเพี้ยนไปคงเหลือแต่ชุมพร เพราะคนไทยทางใต้ชอบเรียกคำสั้น ๆ ตามความหมายที่มาจากคำว่า “ประชุมพร”

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดชุมพร นับเป็นประตูสู่ภาคใต้ (เมื่อเดินทางมาจากภาคกลาง) มีพื้นที่ทางเหนือติดต่อกับอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทางตะวันออกติดชายฝั่งอ่าวไทยด้านใต้ติดกับอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และทางตะวันตกติดต่อกับจังหวัดระนอง และส่วนหนึ่งติดกับประเทศสหภาพพม่า สภาพพื้นที่ทั่วไปไม่มีภูเขาสูง เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำท่าตะเภา ในอำเภอเมืองชุมพร มีความยาว 33 กิโลเมตร แม่น้ำสวี ในอำเภอสวี มีความยาว 50 กิโลเมตร และแม่น้ำหลังสวน ในอำเภอหลังสวน มีความยาว 100 กิโลเมตร แม่น้ำทุกสายไหลลงสู่อ่าวไทย ในทะเลนอกฝั่งของจังหวัดชุมพร มีเกาะน้อยใหญ่เกือบ 50 เกาะ

สภาพพื้นที่ของจังหวัดชุมพร แบ่งเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ พื้นที่ราบตอนกลาง พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ทางทิศตะวันตกเป็นที่สูงและภูเขา ทิวเขาที่สำคัญคือ ทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นพรมแดน

ทางธรรมชาติระหว่างประเทศ ถัดจากแนวที่สูงมาทางด้านตะวันออก เป็นที่ราบตอนกลาง ซึ่งมีลักษณะเป็นคลื่นและที่ราบลุ่มเป็นเขตเกษตรกรรมที่สำคัญ สำหรับพื้นที่ทางตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 222 กิโลเมตร ลักษณะชายหาดของจังหวัดชุมพรค่อนข้างเรียบ มีความโค้งเว้าน้อย ความกว้างของจังหวัดโดยเฉลี่ย 36 กิโลเมตร

ภูมิอากาศ

จังหวัดชุมพร เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนแหลมมลายู ระหว่างทะเลอันดามันและอ่าวไทย เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากลมมรสุมทั้ง 2 อย่าง กล่าวคือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดผ่านในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม และลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จะพัดผ่านจังหวัดในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงปลายเดือนกันยายนของทุกปี ทำให้จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดที่มีช่วงฤดูฝนยาวนานเกือบตลอดปี มีฝนตกเฉลี่ยปีละ 150-200 วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละประมาณ 1,500 มิลลิเมตร สภาพอากาศจึงชุ่มชื้นอยู่เสมอ มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย 77-79% อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศา ไม้ร้อนจัด ไม้หนาวจัด เหมาะกับการเกษตรทุกชนิด ฤดูกาลแบ่งเป็น 3 ฤดู คือ เริ่มฤดูฝนตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

4.2 ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Study) การสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อประมวลข้อมูลขั้นสุดท้าย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลทางเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในการประชุมของภาคีองค์กรชุมชน ซึ่งมีทั้งการประชุมในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ รวมถึงการมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชุมจัดทำแผนประชาคมในระดับตำบล และข้อมูลการสัมภาษณ์รองอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (นายวิทัศน์ เตชะบุญ) ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (นางสาวพรรณทิพย์ เพชรมาก) ประธานองค์กรชุมชน ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำและสมาชิกองค์กรชุมชน ประชาชนในพื้นที่ นักวิชาการ NGOs ข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสนทนากลุ่ม โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยการไม่ปักใจว่าแหล่งข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งที่ได้มาตั้งแต่แรกเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ นักวิจัยจำเป็นต้องแสวงหาความเป็นไปได้ว่ายังมีแหล่งอื่นใดอีกบ้าง ดังตาราง

ตารางแผนภูมิที่ 2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ข้อมูลจากกลุ่มที่ 1	ข้อมูลจากกลุ่มที่ 2	ข้อมูลจากกลุ่มที่ 3
1. รองอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	1. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1. องค์กรพัฒนาเอกชน/ NGOs
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	2. ประธานและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2. นักวิชาการอิสระ
3. ประธานองค์กรชุมชน/สมาชิกองค์กรชุมชน	3. ข้าราชการประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3. ประชาชนในแต่ละชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การดำเนินงานขององค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร

การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ศึกษาขององค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร 4 องค์กรหลักที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร สภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร และศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร โดยทั้ง 4 องค์กรนี้มีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเหมือนกันบ้างหรือแตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับพันธกิจหลักของแต่ละองค์กร ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดทิศทางในการหนุนเสริมให้องค์กรชุมชนสามารถดำเนินการในแต่ละภารกิจได้อย่างคล่องตัว โดยแต่ละองค์กรมีที่มาของการจัดตั้ง ดังนี้

1. สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นขั้นตอนตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้กลุ่ม /องค์กรชุมชนในหมู่บ้าน /ชุมชน (ซึ่งในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ใช้คำว่าชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม) ต้องไปจดทะเบียนจัดตั้งกับผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้แทนชุมชน ซึ่งหมายถึงองค์กรชุมชนที่สมาชิกกระจายกว้างขวางกว่า 1 หมู่บ้าน ให้ไปจดทะเบียนจัดตั้งต่อกำนัน ซึ่งการที่จะจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลจะต้องมีผู้แทนกลุ่ม /องค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้านๆ ละ ๔ คน และผู้แทนกลุ่ม/องค์กรที่สมาชิกจากหลายหมู่บ้าน ชุมชนละสองคนมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของผู้แทนชุมชนทุกประเภท (กลุ่ม/องค์กรชุมชน) จึงจะประชุมจัดตั้ง โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 จึงจัดตั้งได้ ซึ่งในการประชุมจัดตั้งจะมีกำหนดจำนวนและคัดเลือกสมาชิกจากชุมชน และสมาชิกจากผู้ทรงคุณวุฒิประกาศตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพรนั้น มีกองเลขาทำหน้าที่เป็นฝ่ายประสานงาน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนในแต่ละตำบลที่เข้าร่วมโครงการสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันในแต่ละกิจกรรม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะแรกของการจัดตั้งโครงการตำบลจัดการตนเอง ในส่วนของประธานสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลนั้น มีบางตำบลที่เข้ามาดำรงตำแหน่งโดยที่ประชาชนในตำบลยังไม่ได้รับทราบ และขาดการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งประธาน จึงไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับเท่าใดนัก เมื่อมีการขอความร่วมมือทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ก็มักจะขาดความร่วมมือจากประชาชน ทำให้เป็นข้อขัดข้องในการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับตำบล หลังจากประธานสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลชุดแรกหมดวาระลงประมาณเดือนกรกฎาคม 2556 แต่ละตำบลก็จัดให้มีการเลือกตั้งประธานสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลใหม่ และได้ดำเนินการไปเกือบครบทุกอำเภอแล้ว ตลอดจน ได้ประชาสัมพันธ์ให้ (กลุ่ม/องค์กรชุมชน) ต่าง ๆ เร่งดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้อง

การสัมภาษณ์แกนนำสมาชิกสภาองค์กรชุมชน และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในการเข้าร่วมประชุมระดมความคิดขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดชุมพรและพื้นที่ภาคใต้ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และผลสรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่ม พบว่า ในเรื่องการจัดการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล มีการประชุมโดยเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปี โดยใช้ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลและห้องประชุมสำนักงานเทศบาล ศาลาหมู่บ้าน หรือศูนย์ประสานงานในระดับหมู่บ้าน สถานที่ในการประชุม การนัดประชุมประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลจะแจ้งในหนังสือเชิญ หรือเวียนกันตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนลักษณะของการประชุมจะนัดหมายเป็นบางครั้ง แต่มีบางสภาองค์กรชุมชนที่มีการกำหนดวันใดวันหนึ่งของเดือนเป็นวันประชุม ส่วนการประชุมร่วมกันของสภาองค์กรชุมชนทั้งจังหวัดจะใช้ห้องประชุมของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นสถานที่ในการประชุม

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่สภาองค์กรชุมชนทุกอำเภอในจังหวัดชุมพร มีการเสนอรายชื่อผู้แทน เพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในช่วงที่ผ่านมา พบว่าระบบการทำงานและการขับเคลื่อนยังขาดความต่อเนื่อง ขาดการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับท้องถิ่น โดยกลไกการทำงานของสภาองค์กรชุมชนยังไม่มีความเป็นอิสระ ยังถูกครอบงำจากการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการ อีกทั้งยังขาดความรู้ในการบริหารงานสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากยังคงเป็นเรื่องใหม่สำหรับแกนนำและสมาชิก ที่สำคัญองค์กรชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาระดับศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ซึ่งคงต้องรอระยะเวลาการศึกษาเรียนรู้อีกสักระยะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง

สมาชิกสภาองค์กรชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความมั่นใจในการทำงาน ขาดทักษะในการบริหารจัดการ ขาดการสนับสนุนการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล การสนับสนุนงบประมาณที่ไม่มีอย่างต่อเนื่องและล่าช้า โดยเฉพาะงบประมาณสนับสนุนการจัดประชุมสภาองค์กรชุมชน จึงมีความจำเป็นที่สมาชิกจะต้องเร่งพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการ ตลอดจนจนการสร้างความสำเร็จในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ในกระบวนการทำงานสภาองค์กรชุมชนทั้งในระดับตำบล ยังขาดการประสานเชื่อมโยงการทำงานหรือขาดระบบการประสานการทำงานร่วมระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล กับที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญในการประสานงาน และสนับสนุนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน รวมถึงสภาพพัฒนาการเมือง สูดท้ายการสื่อสารประชาสัมพันธ์เรื่องสภาองค์กรชุมชนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ยังมีไม่มากพอ ทำให้สภาองค์กรชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จัก

ด้านแผนงานและแนวทางในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ที่จะดำเนินการในระยะต่อไปคือการขยายพื้นที่การจดทะเบียน จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมถึงพัฒนาความเข้มแข็งให้กับพื้นที่ตำบลที่มีการจดทะเบียนแล้ว และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล การพัฒนาศักยภาพของแกนนำสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด เพื่อให้มีการเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัด การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน รวบรวมข้อมูลประเด็นปัญหา ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับจังหวัด และส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบล เชื่อมโยงสู่การเมืองภาคพลเมือง

สำหรับปัญหาที่เป็นประเด็นที่เสนอร่วมกับสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่น ปัญหาจากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน และโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในพื้นที่ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเร่งดำเนินการก่อสร้างให้ทันตามแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้า 2553-2573 (PDP 2012) ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และศึกษาผลกระทบทางสุขภาพ (HIA) รวมถึงการลงทุนในอุตสาหกรรมหนัก สอดคล้องกับแผนพัฒนาชายฝั่งภาคใต้ ตามรายงานการศึกษาเรื่องการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ ซึ่งเป็นรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2553 มีมติให้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในประเด็นชุมพรน่าอยู่ ตำบลสุขภาพ และจังหวัดจัดการตนเอง รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรได้หารือร่วมกับสภาองค์กรชุมชนใน 14 จังหวัดภาคใต้ เพื่อสร้างความตระหนักร่วมในการให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาภาคใต้ที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน ได้แก่ โรงงานปิโตรเลียมขั้นต้น อุตสาหกรรมเหล็ก โรงงานไฟฟ้า โรงแยกก๊าซธรรมชาติ

ท่าเทียบเรือมารีน่า การทำเกษตรเชิงการค้า การทำเหมืองแร่ และการขุดลอกหรือดูดทรายในแม่น้ำ โดยในวันดังกล่าว สภาองค์กรชุมชน 14 จังหวัดภาคใต้ได้จัดเวทีประชุมแต่ละจังหวัด เพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในสิ่งที่เป็นปัญหาาร่วมของประชาชน

แต่สิ่งที่ยังมีข้อห่วงใย คือยังมีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนอีกหลายพื้นที่ ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความมั่นใจในการทำงาน ขาดทักษะในการบริหารจัดการ การสนับสนุนงบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงกระบวนการทำงานสภาองค์กรชุมชน ทั้งในระดับตำบล ยังขาดการประสานเชื่อมโยง ประสานการทำงานร่วมระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล กับที่ประชุมในระดับจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญในการประสานงาน ตลอดจน ขาดการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน และสภาพพัฒนาการเมือง สิ่งสำคัญคือขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในเรื่องสภาองค์กรชุมชนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้สภาองค์กรชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

ทางด้านบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย สภาองค์กรชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับสภาพพัฒนาการเมือง ซึ่งมีประกาศสำนักงานสภาพพัฒนาการเมือง เรื่อง แต่งตั้งสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง สมาชิกที่มาจากผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลเลือกกันให้เหลือจังหวัดละหนึ่งคน ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสภาพพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 จังหวัดชุมพรมีนายธวัชฉัตร คล้ายรุ่ง เป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง โดยนายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ ประธานรัฐสภาลงนามแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

การทำงานที่มุ่งเน้นบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยของสภาองค์กรชุมชนในบางพื้นที่ก็ทำงานประสบความสำเร็จได้ดังที่กล่าวถึง แสดงให้เห็นว่าแกนนำสภาองค์กรชุมชนหลายพื้นที่ที่มีความเข้าใจถึงหลักการงานขับเคลื่อนชุมชน และผลักดันให้สภาองค์กรชุมชนตำบลสามารถเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ การทำงานสภาองค์กรชุมชนได้ดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แกนนำจำนวนมากที่มีความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองภาคพลเมือง อันจะเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสร้างประชาธิปไตยมั่นคงในอนาคต ซึ่งในวงสนทนากลุ่มมีผู้นำองค์กรชุมชนหลายพื้นที่คาดหวังสภาพพัฒนาการเมือง และศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจะเป็นองค์กรหลักในการหนุนเสริมความรู้ทางด้านการพัฒนาประชาธิปไตยให้คนในสังคมได้ตื่นรู้

2. สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร การก่อตั้ง พัฒนาการ และผลการดำเนินงานของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพรโดยคณะทำงานประชาสังคมจังหวัดชุมพร เกิดจากการรวมตัวของแกนนำระดับจังหวัด มาจากองค์กรประชาชน ข้าราชการเกษียณ นักรูธุรกิจ องค์กรเอกชนและจากข้าราชการหัวก้าวหน้ามารวมตัวกัน และมีการก่อตั้งสมาคมเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 (ตามคำสั่ง ศตส.จ.ชุมพร ที่ 23/2546) เพื่อดำเนินงานตามโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดินฯ โดยมีนายสมกิจ อนันตเมฆ เป็นประธานคณะทำงาน นายทวีวัตร เครือสาย เป็นผู้ประสานงานคณะทำงาน จากนั้นในปี พ.ศ. 2549 ได้ปรับกลไกคณะทำงาน ประชุมเพื่อสรรหาประธานคณะทำงานใหม่แทน นายสมกิจ อนันตเมฆ ผลจากการสรรหาจึงได้ นายประสงค์ บุญร่วม เป็นประธานคณะทำงาน มีการพัฒนากระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคม ทางโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ โดยลำดับเหตุการณ์ได้ดังนี้

ปี พ.ศ. 2546 - 2547 ดำเนินงานโครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน-พลังแผ่นดิน ฯ ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI.)

ปี พ.ศ. 2547 - 2548 ดำเนินงานรณรงค์พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ และจัดกิจกรรมสมัชชาสุขภาพ โดยการสนับสนุนจากสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) และขับเคลื่อนงานเวทีสาธารณะการเมืองภาคพลเมืองทั้งระดับจังหวัดและระดับภาค

ปี พ.ศ. 2549 - 2550 ดำเนินงานสมัชชาสุขภาพ และงานสมัชชาคุณธรรม โดยการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมแห่งชาติ และสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการก่อตั้งกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับพื้นที่ในจังหวัดชุมพร 1) โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ 2) งานเครือข่ายยุทธศาสตร์สังคมชุมพร และงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมเชิงบูรณาการในพื้นที่ 3) งานส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม 4) งานรณรงค์และรับฟังความคิดเห็นร่างรัฐธรรมนูญ 5) สนับสนุนกลไกการสร้างสุขภาวะเชิงพื้นที่ การขับเคลื่อนกระบวนการทำงานของคณะทำงานประชาสังคมจังหวัดชุมพร เน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนาคนใจสาธารณะ เชื่อมร้อยคนประสานองค์กร ทำให้เกิดเครือข่ายคนทั้งที่สังกัดองค์กร และเชิงปัจเจกบุคคลในทุกอำเภอของจังหวัด

ปี พ.ศ. 2552 ได้ขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่จังหวัดดังนี้ 1) โครงการดับบ้านดับเมือง โดยพื้นที่นำร่องการสร้างสุขภาวะเชิงพื้นที่ 10 ตำบล 2) ดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม 1 ตำบล 3) ร่วมสนับสนุนโครงการสมัชชาสุขภาพ กับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพรและภาคีเครือข่าย 4) ขับเคลื่อนการเมืองภาคประชาชนกับเครือข่ายประชาสังคมภาคใต้ และเครือข่ายองค์กรเอกชนภาคใต้

เป้าหมายของคณะทำงานของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร

1. สร้างการเรียนรู้พร้อมปฏิบัติการ และพัฒนาระดับกระบวนการเรียนรู้การเมืองภาคประชาชน ให้เกิดมีพลังการขับเคลื่อนผลักดันเชิงนโยบาย
2. เชื่อมร้อยประสานคน และองค์กรภาคประชาชน ให้เป็นขบวนภาคประชาชนระดับจังหวัด และให้มีสถานะรับรองทางสังคม

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร

1. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดการความรู้ทางสังคมให้นำไปสู่การพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. เพื่อเชื่อมร้อยประสานคน และองค์กรภาคประชาชนให้มีพลังหนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่น และสรรค์สร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานของประชาชน
3. เพื่อเป็นหน่วยเชื่อมประสานความร่วมมือกับองค์กรเอกชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ ให้เกิดการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ความยั่งยืน

ผลงานและความสำเร็จ

สมาคมประชาสังคมชุมพร ได้ขับเคลื่อนกระบวนการทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

ปี พ.ศ. 2550 ส่งเสริมสวัสดิการสังคมเชิงบูรณาการในพื้นที่ ขับเคลื่อนการเรียนรู้สวัสดิการสังคมให้กับศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 11 ชุมพร ใน 8 ตำบลเป้าหมาย / 8 อำเภอ จนได้รับการประเมินจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ในอันดับที่ 7 ของประเทศ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1. จัดเวทีประชาธิปไตยชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนจัดกระบวนการเรียนรู้ เวทีประชาธิปไตยชุมชน ทุกอำเภอ ได้ประมวลความเห็นประชาธิปไตยที่อยากเห็นและต้องการ เสนอต่อภาครัฐ / ท้องถิ่น และสร้างการเรียนรู้สื่อสารต่อสาธารณะ และพัฒนามาเป็นแผนงาน-โครงการ ที่ปฏิบัติการในปัจจุบัน เช่น โครงการประสานคนประสานใจตำบลบ้านควน, โครงการขบวนประชาชนต้านาชา เป็นต้น

2. สร้างสุขภาวะเชิงพื้นที่ตำบล พัฒนาประเด็นงานจากระดับชุมชน ที่มีแหล่งเรียนรู้สุขภาวะ จำนวน 5 แหล่ง ในพื้นที่ 5 ตำบล และขยายผลสู่ระดับตำบล โดยใช้กระบวนการวางแผนและการจัดกลไกความร่วมมือสู่การผลักดันนโยบายของท้องถิ่น

ปี พ.ศ. 2551 จัดสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพรร่วมกับภาคีพันธมิตร จัดสมัชชาสุขภาพในประเด็นท้องถิ่นกับการจัดการสุขภาพ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและมีการผลักดันข้อเสนอสู่การปฏิบัติ แก่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดชุมพร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง

ปี พ.ศ. 2552 กำลังดำเนินการโครงการตำบลบ้านดับเมือง มีพื้นที่ปฏิบัติการ 10 ตำบล เป้าหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนากลไกความร่วมมือระดับตำบล และการผลักดันนโยบายของท้องถิ่น

3. สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร

ความเป็นมาของสภาพพัฒนาการเมือง มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองหลายประการ ประกอบด้วย

มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยในมาตรา 78 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยใน (7) ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดให้มีสภาพพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในมาตรา 87 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

4) ได้กำหนดให้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

เพื่อให้เจตนารมณ์การจัดตั้งสภาพพัฒนาการเมืองเป็นไปด้วยความเรียบร้อยในบทเฉพาะกาล มาตรา 303 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ว่า ในวาระเริ่มแรกให้คณะรัฐมนตรีที่เข้าบริหารราชการแผ่นดินภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ดำเนินการจัดทำกฎหมายว่าด้วยสภาพพัฒนาการเมืองตามมาตรา 78 (7) วัตถุประสงค์การจัดตั้งสภาพพัฒนาการเมือง และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองตามมาตรา 87 (4)

มาตรา 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน โดยในมาตรา 57 วรรค 2 ได้กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

ดังนั้น คณะรัฐมนตรีสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมืองฯ ต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบเป็นกฎหมาย เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2550 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2551 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2551

สภาพัฒนาการเมือง จึงจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง

สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองตามมาตรา 7(1)

สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองตามมาตรา 7(1) หมายถึง สมาชิกที่มาจากผู้แทนองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลเลือกกันจังหวัดละ 1 คน โดยจังหวัดชุมพรมีนายธนวัฒน์ คล้ายรุ่ง เป็นสมาชิกตามมาตรา 7(1) ลำดับที่ 16

อำนาจหน้าที่สภาพัฒนาการเมือง

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 78 (7) บัญญัติให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งให้มีสภาพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระเพื่อทำหน้าที่สอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

วัตถุประสงค์ตาม มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551

1. เพื่อพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ
3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง

ทั้งนี้ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว สภาพัฒนาการเมืองจึงต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 ดังนี้

1. จัดทำแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งการดำเนินการต่อไปนี้

1.1 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีภายใต้แผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแผน

1.2 ติดตามสอดส่อง และประสานงานกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรต่างประเทศ หรือระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการนำแผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเคร่งครัด

1.3 ประสานการดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการเมือง

2. เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิถีชีวิตประชาธิปไตย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การดำเนินการของสภาพัฒนาการเมืองต้องมีความเป็นอิสระเป็นกลางทางการเมือง และการจัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วนทางสังคม และจากภูมิภาคต่าง ๆ

3. ส่งเสริมและพัฒนาการเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมือง และสถาบันทางการปกครอง รวมทั้งการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม และประสานงานกับผู้ตรวจการแผ่นดิน สถาบันการเมือง องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม และประมวลจริยธรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

3.2 ประสานให้สถาบันการเมือง ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เห็นความสำคัญ และร่วมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ของหน่วยงานดังกล่าว

4. ส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองรวมทั้งการดำเนินการต่อไปนี้

4.1 สนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง

4.2 ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคพลเมืองในการเผยแพร่ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองไทยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.3 เผยแพร่และส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมือง สิทธิ และหน้าที่ของพลเมืองตลอดจนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชน และเครือข่ายในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมานฉันท์ในความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิภาค และวัฒนธรรมรวมทั้งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี

4.4 ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือประชาชน ชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคม ให้สามารถใช้สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านต่าง ๆ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น การตัดสินใจทางการเมือง การจัดทำบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

4.5 ร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

5. กำกับดูแลการบริหารโดยทั่วไป รวมทั้งการดำเนินการต่อไปนี้

5.1 วางระเบียบเกี่ยวกับการเงิน ทรัพย์สินและหลักเกณฑ์วิธีการในการใช้จ่ายเงินกองทุน

5.2 กำหนดนโยบายและเป้าหมายในการดำเนินงานของสำนักงาน

5.3 จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรวุฒิสภาและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

6. ดำเนินการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

การดำเนินการของสภาพัฒนาการเมือง ต้องมีความเป็นอิสระ เป็นกลางทางการเมือง และการจัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนจากทุกภาคส่วนทางสังคม และจากภูมิภาคต่าง ๆ

4.3 ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร

ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เดิมใช้ชื่อว่าโครงการศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา-ประชาสังคม เริ่มโครงการนำร่องในปีงบประมาณ 2542 จัดตั้งศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา-ประชาสังคม ในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดยะลา โดยมีลักษณะการดำเนินการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันพระปกเกล้า สมาชิกรัฐสภา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนภาคประชาสังคม เพื่อประสานพลังและทรัพยากร สู่การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบที่แตกต่าง หลากหลาย เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการและสภาพปัญหาของประชาชนทุกระดับในพื้นที่ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการดำเนินการโครงการศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา-ประชาสังคม เป็นภารกิจที่สอดคล้องโดยตรงกับพันธกิจหลักของสถาบันพระปกเกล้า ใน

ด้านการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ประชาธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และพันธกิจด้านการส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรในประเทศ ในกิจการพัฒนาประชาธิปไตยและการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐสภา

ในวันที่ 3 สิงหาคม 2550 สภาสถาบันพระปกเกล้า ได้มีมติเห็นชอบให้เปลี่ยนชื่อศูนย์กิจกรรมร่วมรัฐสภา-ประชาสังคม เป็น “ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า” เพื่อให้ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองของสถาบันพระปกเกล้า ได้ดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายการทำงานของภาคประชาสังคม อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเข้มแข็งทางการเมืองภาคพลเมือง และเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานของสถาบัน โดยที่สอดคล้องกับการเปิดกว้างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ให้ประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และเน้นผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม โดยผลที่ได้จากกิจกรรมจะส่งผลสะท้อนให้กับสังคมในวงกว้างต่อไป ทั้งนี้ กิจกรรมที่สนับสนุนการดำเนินการมีหลากหลายรูปแบบ โดยวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ สร้างความเข้าใจ เสริมสร้างการมีส่วนร่วม การจัดเวทีสาธารณะเป็นพื้นที่ให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเสริมประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันมีศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง จำนวนทั้งสิ้น 42 จังหวัด

สำหรับศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้าประจำจังหวัดชุมพร ได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดชุมพร เพื่อประสานพลังและทรัพยากร สู่การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้สนองต่อความต้องการ และสภาพปัญหาของประชาชนทุกระดับในพื้นที่ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมพัฒนาประชาธิปไตย และให้มีการจัดอบรมกลุ่มสตรีพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร กว่า 200 คน เพื่อเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้เข้าใจและมีส่วนร่วมทางเมืองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้น การยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายในอนาคต ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อจะได้เป็นรัฐธรรมนูญที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

ผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร

1. กระบวนการทำงานของสภาองค์กรชุมชน

1.1 แผนงาน-โครงการ ของกิจกรรมในระยะแรกจนถึงปัจจุบัน

1.1.1 การมุ่งเน้นไปที่ประเด็นเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน มีกองทุนสวัสดิการระดับตำบลคือ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนผู้พิการ โดยชุมชนบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง

1.1.2 การแก้ปัญหาที่ดินทำกินในชนบท โดยมุ่งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาความไม่มั่นคงเรื่องที่ดินทำกิน ในพื้นที่ที่ประสบปัญหาพร้อมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งมีนายวิระ ปัจฉิมเพชร เป็นประธาน ได้มีการจัดทำข้อมูลแผนที่ และสำรวจข้อมูลครัวเรือนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน แล้วเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน เป็นผู้แก้ปัญหา

1.1.3 การจัดทำแผนชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนครบทุกภาคส่วน โดยการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รายได้ภาคครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์แล้วดำเนินการจัดทำ

แผนพัฒนาชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเครือข่ายองค์กรชุมชนในตำบล เพื่อเสนอเข้าแผนประจำปีงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในปี พ.ศ.2556 มีหลายพื้นที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลชุมโค อำเภอปะทิว สภาองค์กรชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมือง สภาองค์กรชุมชนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน สภาองค์กรชุมชนตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ได้นำร่องในการจัดทำแผนชุมชน

1.1.4 การแจ้งให้องค์กรชุมชนต่าง ๆ ได้รับการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน โดยการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละอำเภอรับรองการมีอยู่ และรับรองคุณภาพขององค์กรชุมชน เพื่อให้มีข้อมูลองค์กรชุมชนในท้องถิ่นอย่างครบถ้วน เพื่อการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งประธานสภาองค์กรชุมชน และแกนนำในจังหวัดชุมพรได้เดินทางเข้าร่วมประชุม เพื่อทำความเข้าใจกับภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับตำบลอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากข้อมูลในร่างเอกสารการสังเคราะห์ดัชนีการพัฒนาคนในจังหวัดชุมพร ภายใต้แผนงานขับเคลื่อนสังคมด้วยดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าแท้ที่แท้จริง มูลนิธินโยบายสุขภาวะ (นมส.) พบว่า จังหวัดชุมพรมีการจดทะเบียนของกลุ่มองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศจาก 89.7% ในปี พ.ศ. 2549 เป็น 94.5% ในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีครัวเรือนที่มีส่วนร่วม

1.1.5 การสนับสนุนให้องค์กรชุมชนรวมตัวกันเข้าเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพของชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีความซ้ำซ้อนของแผนงาน โครงการ และงบประมาณในการดำเนินการ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งของชุมชน ในลักษณะของการแย่งชิงความเป็นเจ้าของโครงการ และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน ภายหลังจากลงพื้นที่ให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร กองเลขาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ซึ่งมี นายปรีดา บุญจันทร์ ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร นายสุชาติ บัวสุวรรณ และ นายธนวัฒน์ คล้ายรุ่ง ได้เข้าประชุมทำความเข้าใจร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลต่าง ๆ จนเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน จึงทำให้องค์กรชุมชนที่ยังไม่ได้การรับรองทยอยจดทะเบียนเพิ่มขึ้น

1.1.6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรม โดยการส่งเสริมให้เครือข่ายสมาชิกองค์กรชุมชน ทั้งที่อยู่ระหว่างดำเนินการจดทะเบียน และกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนที่ดำเนินการจดทะเบียนแล้ว ได้เรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการดูแลรักษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาห่วงโซ่อาหารในพื้นที่เปราะบาง เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมืองชุมพร ช่วยกันจัดการพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยแครงบริเวณชายทะเลอ่าวปากหาด ด้วยการกำหนดกติกาขึ้นมารองรับ โดยกำหนดระยะเวลาในการจับหอยแครง ซึ่งชุมชนจะให้เข้าจับได้ปีละ 1 ครั้ง เพื่อต้องการรักษาความสมดุลของหอยแครงเอาไว้ไม่ให้มีการสูญพันธุ์ หรือกลุ่มสมาชิกที่มีอาชีพทำสวนได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบอาชีพใหม่ โดยปลูกพืชไร่ และข้าวไร่เสริมในแปลงยางพารา หรือสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งสามารถยับยั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เอาไว้ได้ อีกทั้งยังคงผลิตอาหารเอาไว้บริโภคในยามขาดส่น

1.2 สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานด้านต่าง ๆ โดยพบว่า องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาความไม่มั่นคงเรื่องที่ดินทำกิน ในพื้นที่ที่ประสบปัญหา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน โดยการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รายได้ภาคครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์แล้วดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับตำบล

1.3 ผลสัมฤทธิ์จากการทำงานขององค์กรชุมชน ซึ่งความสำเร็จในรอบปีที่ผ่านมา การดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรเกิดผลสัมฤทธิ์จากการทำงานเป็นที่น่าพอใจ โดยพบว่าในบางชุมชนประสบผลสัมฤทธิ์เป็นที่รู้จักระดับประเทศในด้านต่าง ๆ คือ

1.3.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน ประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งตำบลจัดการตนเอง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายชุมชนทั้งหมดในตำบลบ้านควน และตำบลใกล้เคียง โดยเฉพาะการเลือกประเด็นสาธารณะของตำบลมาดำเนินการนำร่อง เพื่อให้เกิดความตื่นตัวและสิ่งสมประสงค์ของสภา รวมทั้งใช้การดำเนินงานนี้ไปสู่การจัดให้เกิดกิจกรรมร่วมกันในตำบล ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์สภาองค์กรชุมชนให้คนในตำบลได้รู้จักในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนสามารถจำหน่ายกับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาทัศนศึกษา และการออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั่วประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน และมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

1.3.2 การพัฒนาด้านสังคม

สภาองค์กรชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอสวี สามารถแก้ปัญหาที่ดินของตำบลนาโพธิ์

สภาองค์กรชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมืองชุมพร ร่วมกับชาวประมงชายฝั่งกำหนดยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ร่วมรักษัทรัพยากรชุมชน ใช้สภาองค์กรชุมชนผลักดันสิทธิประมงหน้าบ้าน และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้คนชุมพร การสร้างเขื่อนกั้นการกัดเซาะชายฝั่งที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้านเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนจากพื้นที่ โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย ตำบลปากน้ำ ตำบลท่ายาง ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง ตำบลชุมโค ตำบลบางสน อำเภอปะทิว ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ร่วมกันกำหนดแผนแก้ไขปัญหาคือเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งใน 6 อำเภอ ซึ่งกำหนดให้พื้นที่อ่าวปากหาด ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการแก้ไขปัญห โดยยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ 4 ด้าน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง ได้แก่ การจัดสวัสดิการชุมชน การพัฒนาองค์กรหรือเครือข่ายเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพชุมชนประมง การต่อต้านยาเสพติด การจัดทำโครงการสิทธิประมงหน้าบ้าน การสร้างจิตสำนึก การเชื่อมโยงภาคีอื่น ๆ เครือข่ายธุรกิจชุมชน เช่น บั๊มน้ำมัน ร้านค้าชุมชน ตลาดกลาง การท่องเที่ยวอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลพิษในแม่น้ำ/ลำคลอง/ทะเล การทำลายป่าไม้ ต้นน้ำ และป่าทะเล การฟื้นฟู/อนุรักษ์ สภาพป่าชายเลน การปลูกป่าชุมชน การรักษาระบบนิเวศ การเชื่อมโยงภาคีพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมนโยบายของรัฐทั้งส่วนท้องถิ่นและส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นทุกระดับผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล ได้แก่ โครงการสิทธิประมงหน้าบ้าน (ข้อบังคับตำบล) การควบคุมการจัดซื้อปลาเปิด ปลาไก่ ของโรงงานปลาป่น การบำบัดน้ำเสียของโรงงาน/ชุมชน ส่วนกลาง การกำหนดแนวเขต 2000 เมตร มาตรการปิดอ่าวในฤดูปลาวางไข่ การต่อต้านเครื่องมือทำลายทรัพยากรทางทะเล การมีส่วนร่วมในการออกนโยบายข้อบังคับ กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชาวเลแผนชุมชนชาวประมง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ศูนย์ข้อมูล ภูมิปัญญาอาชีพ วิถีชุมชนประมง เชื่อมโยงภาคีโดยใช้กลุ่มบ้านปากหาดเป็นตัวอย่างในการแก้ไขปัญหในปี 2553

สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ได้จัดประชุมขึ้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2555 โดยร่วมมือกับ 6 ภาคีเครือข่ายในจังหวัดชุมพร จัดประชุมพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อชุมชนน่าอยู่ ซึ่งมีผู้แทนสภาองค์กรชุมชน ผู้แทนประชาสังคม ผู้แทนศูนย์คุ้มครองผู้บริโภค ผู้แทนสภาพพัฒนาการเมือง และนักวิชาการ เข้าร่วมประชุมที่ห้องประชุมกองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองชุมพร โดยนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งของสภาองค์กรชุมชน ในการหาแนวทางแก้ปัญหาในเรื่องที่เป็นประเด็นร่วมของประชาชนในจังหวัดชุมพร

การดำเนินงานของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร

สมาคมประชาสังคม เป็นองค์กรที่มีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยมีการขับเคลื่อนงานเชิงรุก ซึ่งมีภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน สมัชชาสุขภาพ และนักวิชาการในพื้นที่ เป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าองค์กรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ได้จัดกิจกรรมเสวนาแลกเปลี่ยนในเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นนโยบายสาธารณะ เพื่อต้องการให้ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเข้ามาร่วมเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างศักยภาพในการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการคิดนโยบายเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้แต่ละนโยบายที่บรรจุเข้าสู่แผนการปฏิบัติงานของท้องถิ่นสามารถนำไปปฏิบัติได้ตรงความต้องการของชุมชน เช่น โครงการสนับสนุนชุมชนชายฝั่งตั้งรับต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีมูลนิธิริักษ์ไทยเข้ามาเป็นเจ้าภาพร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งมูลนิธิริักษ์ไทยมีพื้นที่ขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวในจังหวัดชุมพร จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดนครศรีธรรมราช

โดยในพื้นที่จังหวัดชุมพรมีพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลบางสน อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร เขตอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่จัดกิจกรรม โดยมี นายสมโชค พันธุ์รัตน์ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน และในพื้นที่บ้านท้องตมใหญ่ หมู่ที่ 1 ตำบลด่านสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร มี นายวัชรินทร์ แสวงการ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนประเด็นนโยบาย

นอกจากภาระหน้าที่หลักแล้ว สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ได้ทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนอื่นอีกหลายองค์กร เช่น สมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร โดยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้จัดประชุมปรึกษาหารือต่อยอดสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร ในทศวรรษที่ 2 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร โดยมีนายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เป็นประธานการประชุม และนายแพทย์ยงยศ ธรรมวุฒิ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดชุมพร พร้อมด้วยภาคีเครือข่ายสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ภาครัฐและเอกชนจังหวัดชุมพร เข้าร่วมประชุม เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะทางสังคมอย่างกว้างขวางและหลากหลาย ให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม ได้มีพื้นที่ในการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อค้นหาทางออกหรือการมีข้อเสนอในการปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดสุขภาวะ รวมทั้งการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่ตั้งม

นายกสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร และ นางเบญจา รัตนมณี ผู้ประสานงานสมัชชาสุขภาพภาคใต้ นายทวีวัตร เครือสาย ได้นำประเด็นระดับจังหวัดไปสู่เวทีการประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555 ในวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน พ.ศ. 2555 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ โดยมีประเด็นในระดับจังหวัดที่สอดคล้องกับที่ประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ดังนี้

1. การปฏิรูปแรงงานและสวัสดิการ : การเพิ่มอำนาจต่อรองของแรงงานการปรับโครงสร้างค่าจ้าง การเพิ่มผลผลิตภาพ และคุ้มครองแรงงาน

2. การปฏิรูประบบเกษตรกรรม : เพื่อความเป็นธรรมและความมั่นคงทางอาหาร

3. การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจสู่การปรับดุลอำนาจที่เหมาะสมระหว่างรัฐบาลกับชุมชนท้องถิ่น

4. การปฏิรูประบบการเมือง : พัฒนาความเข้มแข็งของพลเมืองเพื่อปฏิรูปประเทศไทย

5. การปฏิรูปโครงสร้างกฎหมายที่ดิน : การบริหารจัดการที่ดิน

6. การปฏิรูปการศึกษา : ปรับทิศทางการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

บทบาทของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร และบทบาทของสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร ได้มีกิจกรรมในการจัดกระบวนการสมัชชาสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 จนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ของภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการสมัชชาสุขภาพ ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 ก็ได้นำเอาประเด็นทั้ง 6 มาขับเคลื่อนต่อในจังหวัดชุมพร และขับเคลื่อนในระดับภาคใต้ เพื่อรวบรวมข้อมูลไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุมสมัชชาสุขภาพภาคใต้ครั้งที่ 3 ซึ่งจังหวัดชุมพรเป็นเจ้าของในการประชุม การพิจารณาจากประเด็นหลักตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุมตั้งแต่ร่างมติที่ 1-6

มีข้อเสนอเพื่อการพิจารณาของสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร ในเอกสารประกอบการประชุมร่างมติที่ 2 การปฏิรูประบบเกษตรกรรม : เพื่อความเป็นธรรมและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ร่วมจิต นกเขา อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร และเป็นประธานคณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร ในประเด็นความมั่นคงทางด้านอาหาร คือ

1) ให้ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนให้แนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาระบบเกษตรกรรมและอาหารของประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2564 โดยเร่งรัดให้มีการตราพระราชบัญญัติพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2556 และให้รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนให้เกิดการสร้างเกษตรกรรมใหม่

2) ปฏิรูปกฎหมายและนโยบายเพื่อสร้างความเป็นธรรมสำหรับเกษตรกรและผู้บริโภค ในระบบการผลิตทางเกษตรและการกระจายอาหาร เช่น ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองเกษตรกรภายใต้ระบบเกษตรพันธะสัญญาภายในปี พ.ศ. 2556 เร่งผลักดันร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจค้าปลีกค้าส่ง และทบทวนพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาและการขยายผลเกษตรกรรมยั่งยืน

3) ให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างระบบกลไกสนับสนุนให้ผู้บริโภคเลือกซื้อผลผลิต สร้างระบบ และกลไกสนับสนุนให้ผู้บริโภคเลือกซื้อผลผลิตจากระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

4) ให้มีการออกกฎหมายจัดตั้งและ/หรือสนับสนุนการดำเนินงานของกลไกวิชาการที่เป็นอิสระ เช่น สถาบันวิจัยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อทำการวิจัยและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการการปฏิรูประบบแรงงานและสวัสดิการ ตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุมมติที่ 1 สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ขอหารือกับสมัชชาสุขภาพภาคใต้เพื่อหาคณะทำงานในประเด็นการปฏิรูประบบแรงงานและสวัสดิการ เพราะประเด็นนี้ยังหาเจ้าภาพไม่ได้ ซึ่งจากการประชุมในเวทีสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพรได้มีการเสนอให้มีตัวแทนจากภาครัฐและภาคเอกชนทั้งที่เป็นนายจ้าง และลูกจ้างเข้ามาร่วมในคณะกรรมการชุดดังกล่าวด้วย โดยมีสาระสำคัญที่จะให้คณะกรรมการปฏิรูประบบแรงงานและสวัสดิการได้รับทราบ ซึ่งเป็นแนวทางที่คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ได้เสนอเอาไว้ในการประชุม

สมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน พ.ศ.2555 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ คือ

1. การเพิ่มอำนาจต่อรองของแรงงาน : อำนาจต่อรองของแรงงานมาจาก 2 ส่วน คือ ฐานความรู้ ทักษะและการจัดการขององค์กรเพื่อการต่อรองอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากทุกวันนี้ยังไม่ได้สัตยาบัน แก่อนุสัญญาเลขที่ 87 และ 98 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิการรวมตัวเพื่อการต่อรองของแรงงาน จึงมีข้อเสนอว่า

1.1 รัฐต้องให้สัตยาบันอนุสัญญาทั้งสองโดยเร็ว

1.2 รัฐต้องให้เสรีภาพในการรวมตัวของคนงานกลุ่มต่างๆ

1.3 ปฏิรูประบบการออกเสียงเลือกตั้งในระบบไตรภาคีให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย

1.4 ปฏิรูปการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎร วุฒิสภา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ ลูกจ้างที่ทำงานในพื้นที่ใดนานตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป มีสิทธิ์และรับเลือกตั้งตัวแทนของเขตพื้นที่นั้น

2. การปรับโครงสร้างค่าจ้าง : การเพิ่มค่าจ้าง (เพิ่มรายได้) ควรคำนึงถึง 2 เรื่อง คือเรื่องจำเป็น ของชีวิต ลูกจ้างไร้ฝีมือ และคนทำงานใหม่ ควรได้รับค่าจ้างที่พอจะทำให้ชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ และเรื่อง การจ่ายค่าจ้างควรคำนึงถึงค่าจ้างในฐานะที่เป็นค่าตอบแทนแก่ทักษะและมีมือการทำงานด้วย จึงมีข้อเสนอว่า

2.1 รัฐและนายจ้างจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจนเรื่องค่าจ้างที่เป็นธรรม โดยให้มีโครงสร้างค่าจ้างที่ สอดคล้องกับประสิทธิภาพ ผลผลิตภาพ ความเสี่ยง และลักษณะงานของลูกจ้าง

2.2 กระทรวงแรงงานควรแก้ไขนิยามค่าจ้างขั้นต่ำให้เป็นไปตามหลักการขององค์การแรงงาน ระหว่างประเทศ สำหรับลูกจ้างที่เริ่มทำงานเป็นครั้งแรก ให้มีรายได้พอเพียงเลี้ยงตนเองและครอบครัวอีก 2 คน

2.3 รัฐควรสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารแรงงานหรือกองทุนการเงินของคนงาน

3. การพัฒนาสมรรถนะความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงปรารถนาเพื่อเพิ่มผลิตภาพ โดย มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการบรรจุวิชาด้านแรงงานทุกมิติในหลักสูตรระดับมัธยมและอุดมศึกษา และ เร่งรัดจัดตั้งองค์กรรับรองวิทยฐานะฝีมือแรงงานทุกประเภท

4. การคุ้มครองแรงงาน เสนอให้ภาครัฐ กระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้ เกิดการคุ้มครองด้านสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียม และการสร้างสวัสดิการของแรงงาน ซึ่งจะต้องครอบคลุม แรงงานทุกประเภท ทั้งแรงงานนอกระบบและในระบบ รวมทั้งแรงงานต่างด้าว โดยมีข้อเสนอ เช่น การ สนับสนุนให้มีการตั้งกองทุนพิทักษ์สิทธิแรงงาน หรือการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันส่งเสริมพัฒนา นโยบายและองค์กรแรงงานที่เป็นหน่วยงานอิสระ ทำหน้าที่ด้านศึกษาวิจัยเชิงระบบและผลกระทบของ นโยบายสาธารณะด้านแรงงาน นอกจากนี้ เสนอให้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนในการ สนับสนุนให้สถานประกอบการ จัดสวัสดิการที่พึงให้คนงานในหรือที่ใกล้ที่ทำงาน เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายใน การเดินทาง และที่พัก เป็นต้น

จากประเด็นหลักตามเอกสารประกอบการประชุมร่างมติที่ 3 การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจสู่การ ปรับดุลอำนาจที่เหมาะสมระหว่างรัฐบาลกับชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

1. ขอให้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป เสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้มีการดำเนินการสร้างความเป็น ธรรมในระบบงบประมาณ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมตามข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูป โดย มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการคลัง และสำนัก งบประมาณ ร่วมกันผลักดันให้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี รองรับการทำเนิงานของโครงการ นำร่อง ให้เป็นกลไกการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคชุมชน ภาคท้องถิ่น และภาคเอกชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ขอให้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาหลักการจัดตั้งองค์กรอิสระ ให้มีหน้าที่ในการจัดทำกฎหมายเพื่อปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูป และให้องค์กรอิสระดังกล่าวดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนและรณรงค์ แนวคิดการปฏิรูปสังคม อันนำไปสู่การคืนอำนาจให้ประชาชนมาเป็นกำลังหลักของประเทศ

3. ขอให้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป เสนอคณะรัฐมนตรีมอบหมายให้คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรท้องถิ่น ผลักดันมติสมัชชาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการปฏิรูป ให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้มีการตรากฎหมายที่มีสาระครอบคลุมถึงการ จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น รายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการบริหารข้าราชการส่วนท้องถิ่น ดังที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 283 และ 303 ได้บัญญัติไว้แล้ว

สำหรับการปฏิรูประบบการเมืองตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุมมติที่ 4 การปฏิรูป การเมืองต้องเริ่มจากการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุก ระดับ และการที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้อย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องมีการเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนโดยลดอำนาจของราชการส่วนกลาง ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ บริหารจัดการพื้นที่ของตนเองได้ ควบคุมไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนและภาค ประชาสังคม โดยมีแนวทาง ดังนี้

1. แนวทางการเพิ่มอำนาจประชาชนเหล่านี้จะสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีการวางเงื่อนไขให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชนและองค์กรชุมชน โดยส่งเสริม สนับสนุนการจัดระบบการเรียนรู้ของภาคประชาสังคมและองค์กรชุมชน เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิทธิการปกครองและความสามารถในการร่วมพัฒนาการเมือง

2. เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม และกลไกขององค์กรชุมชน เช่น สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ จะต้องมีการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายพลเมือง และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนท้องถิ่นของ ตนเอง โดยความร่วมมือและการสนับสนุนของสภาพัฒนาการเมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน และภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคชุมชน ในการพัฒนาและดำเนิน โครงการกิจกรรม หรือหลักสูตรการเรียนรู้ ที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง รวมถึงการกำกับติดตามตรวจสอบ การทำงานของหน่วยงานทุกระดับให้เกิดการดำเนินการจริงในพื้นที่ตนเองด้วย

สำหรับการปฏิรูปโครงสร้างและกฎหมายด้านที่ดิน ตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุม มติที่ 5 การบูรณาการหน่วยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารที่ดิน และร่วมจัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติ ที่ทุกหน่วยยอมรับ เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นเอกภาพและการทับซ้อนในบทบาทหน้าที่การบริหาร จัดการที่ดินของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ โดยเสนอให้มีการจัดสมัชชาปฏิรูปเฉพาะประเด็นเพื่อพิจารณาร่าง พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น องค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ และการตัดสินใจของคณะกรรมการ และกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการ กำหนดนโยบายการบริหารจัดการที่ดิน เพื่อพัฒนาร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วมและนำมาสู่ การขับเคลื่อน ดังนี้

1. การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยกำหนดมาตรฐานการช่วยเหลือ และจูงใจเจ้าของที่ดินรักษา ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเอาไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม และความไม่มั่นคงในการ ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเสนอให้มีมาตรการต่าง ๆ เช่น การบังคับใช้กฎหมายหรือกลไกรัฐที่มีอยู่

คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม การกำหนดพื้นที่คุ้มครองเร่งด่วนเพื่อทำการเกษตรเฉพาะประเภท ส่งเสริมความมั่นคงในการถือครองที่ดิน เช่น ช่วยเหลือปรับโครงสร้างหนี้สินให้เกษตรกร และมาตรการชะลอการเปลี่ยนแปลงใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรมขั้นต้น

2. การปรับปรุงกฎหมายปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อแก้ปัญหาการกระจายสิทธิและการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการสูญเสียสิทธิในที่ดินของเกษตรกร (ส.ป.ก.) สามารถปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และขยายขอบเขตให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถมีบทบาทในการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรได้ นอกจากนี้ เสนอให้เร่งตรวจสอบสิทธิการทำประโยชน์ในที่ดิน และให้สิทธิในที่ดินแก่เกษตรกรผู้เช่าซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อครบกำหนดการเช่าซื้อ เพื่อป้องกันการเสียสิทธิหรือการเปลี่ยนมือในที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นต้น

สำหรับการปฏิรูปการศึกษาตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุมมติที่ 6 มีข้อเสนอจาก ผู้เข้าร่วมเวทีสมัชชาปฏิรูปประเทศไทย ดังนี้

1. การส่งเสริมภาคชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การปรับปรุงมาตรการทางการคลัง และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาที่เน้นระบบการจัดสรรงบประมาณตามตัวผู้เรียน และการจัดสรรงบประมาณลงไปสู่ฐานชุมชนในท้องถิ่น หรือการส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรของท้องถิ่นในการเข้าร่วมจัดการศึกษา เป็นต้น

2. สนับสนุนให้มีการพัฒนาและดำเนินการ “เครือข่ายประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น เพื่อปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้” ให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมจากชุมชนทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน สังคม และชุมชน ในการเข้าร่วมอย่างเข้มแข็งในระบบกลไกและกระบวนการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้

3. ให้คณะกรรมการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน คณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ดำเนินการร่วมกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน และประชาสังคม ขับเคลื่อนให้การปฏิรูปมีความต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นเป้าหมาย (Purpose) หลักการ (Principle) การมีส่วนร่วม (Participation) ก่อนการพิจารณาถึงโครงสร้างองค์กรในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ (Organization)

4. ให้มีกลไกการวิจัย พัฒนาระบบการศึกษา และการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับด้วย โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเชิงระบบด้วยการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการทั่วประเทศ

เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาสุขภาพภาคใต้ ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ได้กล่าวในที่ประชุมว่า การขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูประบบสุขภาพได้อาศัย “สมัชชาสุขภาพ” เป็นเครื่องมือหลักในการเชื่อมร้อยความเคลื่อนไหวตั้งแต่การยกย่องพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ การผลักดันกฎหมาย และการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านสุขภาพ การสื่อสารสาธารณะ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย สาธารณะ โดยได้สนับสนุนให้เกิดสมัชชาสุขภาพ ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ “สมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่” “สมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น” และ “สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ” การประชุมในครั้งนี้ ถือว่าเป็นการต่อยอดกระบวนการสมัชชาสุขภาพของจังหวัดชุมพร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุด การร่วมเป็นเจ้าภาพจัดงาน

สมัยราชอาณาจักรภาคใต้ครั้งที่สาม ภายใต้ชื่องานว่า "แผ่นดินทองสองฝั่งทะเล" เป็นเวทีเสวนาแผนพัฒนาภาคใต้ที่ยั่งยืน โดยมี นางสาวดวงดาว อีสสุริยะ ผู้สื่อข่าวTHAI PBS เป็นผู้ดำเนินรายการเสวนา

การดำเนินงานของสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองหลายประการ โดยเฉพาะ มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (7) ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดให้มีสภาพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในมาตรา 87 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) กำหนดให้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

สำหรับบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร ยังไม่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ จึงเป็นเรื่องของการเสียโอกาสของประชาชนในจังหวัดชุมพร ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองของประเทศ

มาตรา 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน โดยในมาตรา 57 วรรค 2 ได้กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร

บทบาทของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้าประจำจังหวัดชุมพร มีลักษณะการทำงานคล้ายกับสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีกิจกรรมหลายอย่างที่ซ้ำซ้อนกัน สมาชิกของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองบางส่วน ก็เป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรด้วยเช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ทั้ง 2 องค์กรยังทำงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งมีบางเรื่องที่ศูนย์พัฒนาการเมืองภาค

พลเมืองจังหวัดชุมพร ได้เริ่มทำไปบ้างแล้ว เช่น การดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดชุมพร เพื่อประสานพลังและทรัพยากร สู่การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้สนองต่อความต้องการของประชาชนทุกระดับในพื้นที่ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และการจัดอบรมกลุ่มสตรีพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร กว่า 200 คน เพื่อเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้เข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางเมือง ตามที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้น การยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ในอนาคต ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อจะได้เป็นรัฐธรรมนูญที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการทำงานขององค์กรชุมชนศึกษาผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Study) การสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อประมวลข้อมูลขั้นสุดท้าย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลทางเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ในการประชุมของภาคีองค์กรชุมชนทั้งการประชุมในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ การมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประชุมจัดทำแผนประชาคมในระดับตำบล ข้อมูลการสัมภาษณ์คุณวิทัศน์ เตชะบุญซึ่งขณะสัมภาษณ์ยังคงดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คุณพรพรรณทิพย์ เพชรมากตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ประธานองค์กรชุมชน ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำและสมาชิกองค์กรชุมชน นักวิชาการ และประชาชนในพื้นที่จังหวัดชุมพรข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสนทนากลุ่ม โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยผู้วิจัยยังไม่ปักใจเชื่อว่าแหล่งข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งที่ได้มาตั้งแต่แรกเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้แล้ว และต้องแสวงหาความเป็นไปได้ว่ายังมีแหล่งอื่นใดอีกบ้างซึ่งใช้วิธีการดังนี้³⁰

1. วิธีตรวจสอบโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ต่างกันออกไป (methodological triangulation)
2. วิธีตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ใช้วิธีการโดยเปลี่ยนแหล่งที่เป็นบุคคลเวลาหรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล
3. วิธีตรวจสอบโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน (investigator triangulation)

ตารางแผนภูมิที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ข้อมูลจากกลุ่มที่ 1	ข้อมูลจากกลุ่มที่ 2	ข้อมูลจากกลุ่มที่ 3
1. รองอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	1. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1. องค์กรพัฒนาเอกชน/NGOs
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)	2. ประธานและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2. นักวิชาการอิสระ
3. ประธานองค์กรชุมชน/สมาชิกองค์กรชุมชน	3. ข้าราชการประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3. ประชาชนในแต่ละชุมชน

³⁰โปรดดู ศุภางค์ จันทวานิช. (2552). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ.

5.1 ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดชุมพรเป็นเมืองหน้าด่านฝ่ายเหนือของภาคใต้ยามศึกสงคราม สู่การเป็นประตูที่ต้อนรับผู้มาเยือนสู่แดนใต้ มีพื้นที่ทอดยาวตามแนวเหนือ-ใต้ มีความยาวประมาณ 222 กิโลเมตร เนื้อที่ทั้งหมด 3.75 ล้านไร่ หรือ 6,010.849 ตารางกิโลเมตร มีเนื้อที่มากเป็นอันดับ 4 ของภาคใต้ รองจากสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และมีเนื้อที่มากเป็นอันดับที่ 37 ของประเทศไทย

จังหวัดชุมพรแบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 70 ตำบล 674 หมู่บ้าน ประกอบด้วย อำเภอเมืองชุมพร อำเภอท่าแซะ อำเภอปะทิว อำเภอสวี อำเภอทุ่งตะโก อำเภอพะโต๊ะ อำเภอหลังสวน อำเภอละแม

จังหวัดชุมพรถือเป็นจังหวัดที่มีเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก โดยสะท้อนจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัด (Gross Provincial Product:GDP) ในปี 2553 มีค่า GPP เท่ากับ 66.884 ล้านบาท อยู่ในอันดับที่ 7 ของภาคใต้ รายได้เฉลี่ยต่อประชากร (GPP per capital เท่ากับ 130,027 บาท เป็นอันดับที่ 6 ของภาคใต้ หรืออันดับที่ 24 ของประเทศ

คุณภาพชีวิตตามแบบฉบับของ UNDP (Human Achievement Index:HIA) คือดัชนีที่สะท้อนมิติการพัฒนาคนใน 8 มิติหลัก ที่ครอบคลุมปัจจัยที่ส่งผลตั้งแต่เกิดจนวาระสุดท้ายของมนุษย์ แต่ดัชนีการพัฒนามนุษย์กลับมีอันดับลดลงเมื่อเทียบกับในระดับประเทศ และในภาคใต้สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตอาจมีการลดลง³¹

ตารางแผนภูมิที่ 4 แสดงผลมิติการพัฒนาคน

มิติการพัฒนาคน	อันดับในประเทศ		อันดับในภาคใต้	
	ปี 2550	ปี 2552	ปี 2550	ปี 2552
1. การมีส่วนร่วม	5	2	2	1
2. การศึกษา	42	24	8	6
3. ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	44	16	11	9
4. รายได้	29	23	8	8
5. ชีวิตการทำงาน	30	30	4	3
6. ครอบครัวและชุมชน	43	48	8	6
7. การคมนาคมและการสื่อสาร	41	48	8	9
8. สุขภาพ	12	30	6	14

ที่มา:(ร่าง) เอกสารการสังเคราะห์ดัชนีการพัฒนามนุษย์จังหวัดชุมพร มูลนิธินโยบายสุขภาพ

³¹ โปรตตุ เดชรัต สุขกำเนิด และศุภกิจ นันทะวรการ. (2556). : (ร่าง) เอกสารการสังเคราะห์ดัชนีการพัฒนามนุษย์จังหวัดชุมพร มูลนิธินโยบายสุขภาพ. นนทบุรี.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางแผนภูมิที่ 5 แสดงอันดับการพัฒนาคนจังหวัดชุมพร

ที่มา:(ร่าง) เอกสารการสังเคราะห์ดัชนีการพัฒนาคคนจังหวัดชุมพร มูลนิธินโยบายสุขภาวะ

องค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร 4 องค์กรหลักที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร สภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร และ ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร โดยทั้ง 4 องค์กรนี้มีบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเหมือนกันบ้างหรือแตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับพันธกิจของแต่ละองค์กร ซึ่งเป็นบทบาทในการกำหนดทิศทางการหนุนเสริมให้องค์กรชุมชนสามารถดำเนินการในแต่ละภารกิจได้อย่างคล่องตัว โดยสรุปบทบาทของแต่ละองค์กรชุมชนดังนี้

5.2 ผลการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร

1. กระบวนการทำงานของสภาองค์กรชุมชน

1.1 แผนงาน-โครงการของกิจกรรมในระยะแรกจนถึงปัจจุบัน

1.1.1 การมุ่งเน้นไปที่ประเด็นเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน มีกองทุนสวัสดิการระดับตำบล คือ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนผู้พิการ โดยชุมชนบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง

1.1.2 การแก้ปัญหาที่ดินทำกินในชนบท โดยมุ่งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาความไม่มั่นคงเรื่องที่ดินทำกินในพื้นที่ที่ประสบปัญหา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ซึ่งมีนายวิระ ปัจฉิมเพชร เป็นประธาน ได้มีการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จัดทำข้อมูลแผนที่ และสำรวจข้อมูลครัวเรือนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน แล้วเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน เป็นผู้แก้ปัญหา

1.1.3 การจัดทำแผนชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนครบทุกภาคส่วน โดยการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รายได้ภาคครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์แล้วดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเครือข่ายองค์กรชุมชนในตำบล เพื่อเสนอเข้าแผนประจำปีงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2556 มีหลายพื้นที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เช่น สภามอบการชุมชนตำบลชุมโค อำเภอปะทิว สภามอบการชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมือง สภามอบการชุมชนตำบลนาขา อำเภอหลังสวน สภามอบการชุมชนตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน สภามอบการชุมชนตำบลพะโต๊ะ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ได้นำร่องในการจัดทำแผนชุมชน

1.1.4 การแจ้งให้องค์กรชุมชนต่าง ๆ ได้รับการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน โดยการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละอำเภอ รับรองการมีอยู่ และรับรองคุณภาพขององค์กรชุมชน เพื่อให้มีข้อมูลองค์กรชุมชนในท้องถิ่นอย่างครบถ้วน เพื่อการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งประธานสภาองค์กรชุมชน และแกนนำในจังหวัดชุมพรได้เดินทางเข้าร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจกับภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับตำบลอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากข้อมูลในร่างเอกสารการสังเคราะห์ดัชนีชี้วัดการพัฒนาคนในจังหวัดชุมพร ภายใต้แผนงานขับเคลื่อนสังคมด้วยดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าแท้จริง มูลนิธินโยบายสาธารณะ (นมส.) พบว่า จังหวัดชุมพรมีการจดทะเบียนของกลุ่มองค์กรชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศจาก 89.7% ในปี พ.ศ. 2549 เป็น 94.5% ในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีครัวเรือนที่มีส่วนร่วม

1.1.5 การสนับสนุนให้องค์กรชุมชนรวมตัวกันเข้าเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพของชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีความซ้ำซ้อนของแผนงาน โครงการ และงบประมาณในการดำเนินการ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งของชุมชน ในลักษณะของการแย่งชิงความเป็นเจ้าของโครงการ และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน ภายหลังจากลงพื้นที่ให้ความรู้สร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร ของกองเลขาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ซึ่งมี นายปรีดา บุญจันทร์ ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร นายสุชาติ บัวสุวรรณ และนายธนวัฒน์ คล้ายรุ่ง ได้เข้าประชุมทำความเข้าใจร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลต่าง ๆ จนเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน จึงทำให้องค์กรชุมชนที่ยังไม่ได้รับการรับรองทยอยจดทะเบียนเพิ่มขึ้น

1.1.6 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรม โดยการส่งเสริมให้เครือข่ายสมาชิกองค์กรชุมชนทั้งที่อยู่ระหว่างดำเนินการจดทะเบียน และกลุ่มสมาชิกองค์กรชุมชนที่ดำเนินการจดทะเบียนแล้ว ได้เรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการดูแลรักษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาห่วงโซ่อาหารในพื้นที่ประาะบาง เช่น สภามอบการชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมืองชุมพร ช่วยกันจัดการพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยแครงบริเวณชายทะเลอ่าวปากหาด ด้วยการกำหนดกติกาขึ้นมารองรับ โดยกำหนดระยะเวลาในการจับหอยแครง ซึ่งชุมชนจะให้เข้าจับได้ปีละ 1 ครั้ง เพื่อต้องการรักษาความสมดุลของหอยแครงเอาไว้ให้มีมีการสูญพันธุ์ หรือกลุ่มสมาชิกที่มีอาชีพทำสวนได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบอาชีพใหม่ โดยปลูกพืชไร่ และข้าวไร่เสริมในแปลงยางพารา หรือสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งสามารถยับยั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เอาไว้ได้ อีกทั้งยังคงผลิตอาหารเอาไว้บริโภคในยามขาดสน

1.2 สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานด้าน ต่าง ๆ โดยพบว่า องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ปัญหาความไม่มั่นคงเรื่องที่ดินทำกิน ในพื้นที่ที่ประสบปัญหา

ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน โดยการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รายได้ภาคครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์แล้วดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนระดับตำบล

1.3 ผลสัมฤทธิ์จากการทำงานขององค์กรชุมชน ซึ่งความสำเร็จในรอบปีที่ผ่านมาการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร เกิดผลสัมฤทธิ์จากการทำงานเป็นที่น่าพอใจ โดยพบว่าในบางชุมชนประสบผลสัมฤทธิ์เป็นที่รู้จักในระดับประเทศในด้านต่าง ๆ คือ

1.3.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน ประสบผลสำเร็จในการจัดตั้งตำบลจัดการตนเอง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายชุมชนทั้งหมดในตำบลบ้านควน และตำบลใกล้เคียง โดยเฉพาะการเลือกประเด็นสาธารณะของตำบลมาดำเนินการนำร่องเพื่อให้เกิดความตื่นตัว และส่งเสริมประสบการณ์ของสภา รวมทั้งใช้การดำเนินงานนี้ไปสู่การจัดให้เกิดกิจกรรมร่วมกันในตำบล ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์สภาองค์กรชุมชนให้คนในตำบลได้รู้จักในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เช่น สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนสามารถจำหน่ายกับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่เข้ามาทัศนศึกษา และการออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั่วประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน และมีรายได้เพิ่มจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

1.3.2 การพัฒนาด้านสังคม

สภาองค์กรชุมชนตำบลนาโพธิ์ อำเภอสวี สามารถแก้ปัญหาที่ดินของตำบลนาโพธิ์ สภาองค์กรชุมชนตำบลท่ายาง อำเภอเมืองชุมพร ร่วมกับชาวประมงชายฝั่งกำหนดยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ การเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ร่วมรักษาทรัพยากรชุมชน ใช้สภาองค์กรชุมชนผลักดันสิทธิประมงหน้าบ้าน และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้คนชุมพร การสร้างเขื่อนกั้นการกัดเซาะชายฝั่งที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้านเครือข่ายกลุ่มองค์กรชุมชนจากพื้นที่ โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดชุมพร ประกอบด้วย ตำบลปากน้ำ ตำบลท่ายาง ตำบลนาชะอัง อำเภอเมือง ตำบลชุมโค ตำบลบางสน อำเภอปะทิว ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ร่วมกันกำหนดแผนแก้ไขปัญหาคือเครือข่ายกลุ่มประมงชายฝั่งใน 6 อำเภอ ซึ่งกำหนดให้พื้นที่อ่าวปากหาด ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการแก้ไขปัญห โดยยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ 4 ด้าน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง ได้แก่ การจัดสวัสดิการชุมชน การพัฒนาองค์กรหรือเครือข่าย เพื่อการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาสุขภาวะชุมชนประมง การต่อต้านยาเสพติด การจัดทำโครงการสิทธิประมงหน้าบ้าน การสร้างจิตสำนึก การเชื่อมโยงภาคีอื่น ๆ เครือข่ายธุรกิจชุมชน เช่น ปั้มน้ำมัน ร้านค้าชุมชน ตลาดกลาง การท่องเที่ยวอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป้องกันทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลพิษในแม่น้ำ/ลำคลอง/ทะเล การทำลายป่าไม้ ดินน้ำ และป่าทะเล การฟื้นฟู/อนุรักษ์ สภาพป่าชายเลน การปลูกป่าชุมชน การรักษาระบบนิเวศ การเชื่อมโยงภาคีพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมนโยบายของรัฐทั้งส่วนท้องถิ่นและส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นทุกระดับผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบล ได้แก่ โครงการสิทธิประมงหน้าบ้าน (ข้อบังคับตำบล) การควบคุมการจัดซื้อปลาเปิด ปลาไก่อ ของโรงงานปลาป่น การบำบัดน้ำเสียของโรงงาน/ชุมชน ส่วนกลาง การกำหนดแนวเขต 2000 เมตร มาตราการปิดอ่าวในฤดูปลาวางไข่ การต่อต้านเครื่องมือทำลายทรัพยากรทางทะเล การมี

ส่วนร่วมในการออกนโยบายข้อบังคับ กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ส่งเสริมการจัดสวัสดิการชาวเล
แผนชุมชนชาวประมง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน จัดทำสื่อ ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข้อมูล ภูมิปัญญา
อาชีพ วิถีชุมชนประมง เชื่อมโยงภาคี โดยใช้กลุ่มบ้านปากหาดเป็นตัวอย่างในการแก้ไขปัญหาในปี 2553
สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ได้จัดประชุมขึ้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2555 โดยร่วมมือกับ 6 ภาคีเครือข่าย
ในจังหวัดชุมพร จัดประชุมพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อชุมชนน่าอยู่ ซึ่งมีผู้แทนสภาองค์กรชุมชน ผู้แทน
ประชาสังคม ผู้แทนศูนย์คุ้มครองผู้บริโภค ผู้แทนสภาพัฒนาการเมือง และนักวิชาการ เข้าร่วมประชุมที่
ห้องประชุมกองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองชุมพร โดยนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องสำคัญเรื่อง
หนึ่งของสภาองค์กรชุมชน ในการหาแนวทางแก้ปัญหาในเรื่องที่เป็นประเด็นร่วมของประชาชนในจังหวัด
ชุมพร

5.3 บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชุมพร พบว่า กองเลขาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพร ทำ
หน้าที่เป็นฝ่ายประสานงาน และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมให้สมาชิก
สภาองค์กรชุมชนในแต่ละตำบลที่เข้าร่วมโครงการ สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันในแต่ละกิจกรรม เพื่อ
เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะแรกของการจัดตั้งโครงการตำบลจัดการตนเอง ในส่วนของประธาน
สภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลนั้น มีบางตำบลที่เข้ามาดำรงตำแหน่งโดยที่ประชาชนในตำบลยังไม่ได้
รับทราบ และขาดการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งประธาน จึงไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ
เท่าใดนัก เมื่อมีการขอความร่วมมือทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ก็มักจะขาดความร่วมมือจากประชาชน ทำให้
เป็นข้อขัดข้องในการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับตำบล แต่หลังจากประธานสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบล
ชุดแรกหมดวาระลงประมาณเดือนกรกฎาคม 2556 แต่ละตำบลก็จัดให้มีการเลือกตั้งประธานสภาองค์กร
ชุมชนในระดับตำบลใหม่ และได้ดำเนินการไปเกือบครบทุกอำเภอแล้ว ตลอดจนได้ประชาสัมพันธ์ให้
(กลุ่ม/องค์กรชุมชน) ต่าง ๆ เร่งดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้อง การจัดการประชุม สภาองค์กรชุมชน
ตำบลมีการประชุมโดยเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปี โดยใช้ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลและห้องประชุม
สำนักงานเทศบาล ศาลาหมู่บ้าน หรือศูนย์ประสานงานในระดับหมู่บ้าน เป็นสถานที่ในการประชุม การนัด
ประชุม ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลจะแจ้งเวียนกันตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนลักษณะ
ของการประชุมจะนัดหมายเป็นบางครั้ง แต่มีบางสภาองค์กรชุมชนที่มีการกำหนดวันใดวันหนึ่งของเดือน
เป็นวันประชุม ส่วนการประชุมร่วมกันของสภาองค์กรชุมชนทั้ง จังหวัดจะใช้ห้องประชุมของสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดเป็นสถานที่ในการประชุม

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่สภาองค์กรชุมชนทุกอำเภอในจังหวัดชุมพร ได้เสนอรายชื่อผู้แทน
เพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในช่วงที่ผ่านมา
พบว่าระบบการทำงานและการขับเคลื่อนยังขาดความต่อเนื่อง ขาดการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับ
ท้องถิ่น โดยกลไกการทำงานของสภาองค์กรชุมชนยังไม่มีความเป็นอิสระ ยังถูกรอบงำจากการเมือง
ท้องถิ่น และข้าราชการ อีกทั้งยังขาดความรู้ในการบริหารงานสภาองค์กรชุมชน เนื่องจากยังคงเป็นเรื่อง
ใหม่สำหรับแกนนำและสมาชิก ที่สำคัญขององค์กรชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาระดับศักยภาพ
ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งคงต้องรอรยะเวลาการศึกษาเรียนรู้อีกพอสมควร เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่าง
ถ่องแท้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล และสมาชิกสภาองค์กรชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความมั่นใจในการทำงาน ขาดทักษะในการบริหารจัดการ ขาดการสนับสนุนการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชนตำบล การสนับสนุนงบประมาณที่ไม่มีความต่อเนื่องและล่าช้า โดยเฉพาะงบประมาณในสนับสนุนการจัดประชุมสภาองค์กรชุมชน จึงมีความจำเป็นที่สมาชิกจะต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการ ตลอดจนการสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ในกระบวนการทำงาน สภาองค์กรชุมชนทั้งในระดับตำบลยังขาดการประสานเชื่อมโยงการทำงานหรือขาดระบบการประสานการทำงานร่วม ระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลกับที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญในการประสานงาน และสนับสนุนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน รวมถึงสภาพพัฒนาการเมือง สุดท้ายการสื่อสารประชาสัมพันธ์เรื่องสภาองค์กรชุมชนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ยังมีไม่มากพอ ทำให้สภาองค์กรชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จัก

ด้านแผนงานและแนวทางในการดำเนินงาน ของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรที่จะดำเนินการในระยะต่อไป คือการขยายพื้นที่การจดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมถึงพัฒนาความเข้มแข็งให้กับพื้นที่ตำบลที่มีการจดแจ้งแล้ว และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล ตลอดจน การพัฒนาศักยภาพของแกนนำสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด เพื่อให้มีการเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาชุมชนในจังหวัด การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน รวบรวมข้อมูล ประเด็นปัญหา ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับจังหวัด และส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนตำบล เชื่อมโยงสู่การเมืองภาคพลเมือง

สำหรับปัญหาที่เป็นประเด็นที่เสนอร่วมกับสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพร ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่น ปัญหาจากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน และโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในพื้นที่ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเร่งดำเนินการก่อสร้างให้ทันตามแผนพัฒนาพลังงานการผลิตไฟฟ้า 2553-2573 (PDP 2012) ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และศึกษาผลกระทบทางสุขภาพ (HIA) รวมถึงการลงทุนในอุตสาหกรรมหนัก สอดคล้องกับแผนพัฒนาชายฝั่งภาคใต้ ตามรายงานการศึกษาเรื่อง: การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้ ซึ่งเป็นรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบล เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2553 มีมติให้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในประเด็นชุมพรนำอยู่ ตำบลสุขภาพ และจังหวัดจัดการตนเอง รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชุมพรได้หารือร่วมกับสภาองค์กรชุมชนใน 14 จังหวัดภาคใต้ เพื่อสร้างความตระหนักร่วมในการให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาภาคใต้ ที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน ได้แก่ โรงงานปิโตรเลียมขั้นต้น อุตสาหกรรมเหล็ก โรงงานไฟฟ้า โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ท่าเทียบเรือมารีน่า การทำเกษตรเชิงการค้า การทำเหมืองแร่ และการขุดลอกหรือดูดทรายในแม่น้ำ โดยในวันดังกล่าวสภาองค์กรชุมชน 14 จังหวัดภาคใต้ ได้จัดเวทีประชุมแต่ละจังหวัดเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในสิ่งที่เป็นปัญหาร่วมของประชาชน

แต่สิ่งที่ยังมีข้อห่วงใย คือยังมีสมาชิกสภาองค์กรชุมชนอีกหลายพื้นที่ ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความมั่นใจในการทำงาน ขาดทักษะในการบริหารจัดการ การสนับสนุนงบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง รวมถึงกระบวนการทำงานสภาองค์กรชุมชนทั้งในระดับตำบล ยังขาดการประสานเชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล กับที่ประชุมในระดับจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญในการประสานงาน

ตลอดจนขาดการสนับสนุนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน และสภาพัฒนาการเมือง สิ่งสำคัญคือขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในเรื่องสภาองค์กรชุมชนไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้สภาองค์กรชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

ทางด้านบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย สภาองค์กรชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการเมือง ซึ่งมีประกาศสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง เรื่อง แต่งตั้งสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง สมาชิกที่มาจากผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลเลือกกันให้เหลือจังหวัดละหนึ่งคน ตามมาตรา 7 (1) แห่งพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 จังหวัดชุมพรมีนายธนวัฒน์ คล้ายรุ่ง เป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง โดย นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ ประธานรัฐสภาลงนามแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

การทำงานที่มุ่งเน้นบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตย ของสภาองค์กรชุมชนในบางพื้นที่ก็ทำงานประสบความสำเร็จได้ดังที่กล่าวถึง แสดงให้เห็นว่าแกนนำสภาองค์กรชุมชนหลายพื้นที่ที่มีความเข้าใจถึงหลักการงานขับเคลื่อนชุมชน และผลักดันให้สภาองค์กรชุมชนตำบลสามารถเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ การทำงานสภาองค์กรชุมชนได้ดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แกนนำจำนวนมากที่มีความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองภาคพลเมือง อันจะเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสร้างประชาธิปไตยมั่นคงในอนาคต ซึ่งในวงสนทนากลุ่มมีผู้นำองค์กรชุมชนหลายพื้นที่คาดหวังสภาพัฒนาการเมือง และศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจะเป็นองค์กรหลักในการหนุนเสริมความรู้ทางด้านการพัฒนาประชาธิปไตยให้คนในสังคมได้ตื่นรู้

5.4 บทบาทของสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองหลายประการ โดยเฉพาะ มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (7) ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง รวมทั้งจัดให้มีสภาพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระ เพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

มาตรา 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในมาตรา 87 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) ได้กำหนดให้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชน เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

มาตรา 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน โดยในมาตรา 57 วรรค 2 ได้กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

สำหรับบทบาทของสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรยังไม่ได้ดำเนินการขับเคลื่อนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศ จึงเป็นเรื่องของการเสียโอกาสของประชาชนในจังหวัดชุมพรในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองของประเทศ

5.5 บทบาทของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพรต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

บทบาทของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้าประจำจังหวัดชุมพร มีลักษณะการทำงานคล้ายกับสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีกิจกรรมหลายอย่างที่ซ้ำซ้อนกัน สมาชิกของศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองบางส่วน ก็เป็นสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดชุมพรด้วยเช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ทั้ง 2 องค์กรยังทำงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งมีบางเรื่องที่ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจังหวัดชุมพร ได้เริ่มทำไปบ้างแล้ว เช่น การดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายเกษตรกรจังหวัดชุมพร เพื่อประสานพลังและทรัพยากร สู่การสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบที่ต่าง ๆ หลากหลาย เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการและสภาพปัญหาของประชาชนทุกระดับในพื้นที่ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และร่วมพัฒนาประชาธิปไตย และให้มีการจัดอบรมกลุ่มสตรีพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร กว่า 200 คน เพื่อเป็นวิทยากรในการเผยแพร่ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ได้เข้าใจและมีส่วนร่วมทางเมืองตามที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริม และสนับสนุนการใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้น การยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายในอนาคต ภาคประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเพื่อจะได้เป็นรัฐธรรมนูญที่ขบด้วยกฎหมายและเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง

5.6 บทบาทของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

สมาคมประชาสังคม เป็นองค์กรที่มีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยมีการขับเคลื่อนงานเชิงรุกซึ่งมีภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน สมัชชาสุขภาพ และนักวิชาการในพื้นที่ เป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าองค์กรชุมชนอื่นในจังหวัด โดยได้จัดกิจกรรมเสวนาแลกเปลี่ยนในเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นนโยบายสาธารณะ เพื่อต้องการให้ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเข้ามาร่วมเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างศักยภาพในการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการคิดนโยบายเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้แต่ละนโยบายที่บรรจุเข้าสู่แผนการปฏิบัติงานของท้องถิ่น สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้ตรงความต้องการของชุมชน เช่น โครงการสนับสนุนชุมชนชายฝั่ง ตั้งรับต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศ โดยมีมูลนิธิริรักษ์ไทยเข้ามาเป็นเจ้าภาพร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งมูลนิธิริรักษ์ไทยมีพื้นที่ขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวในจังหวัดชุมพร จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง และจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในจังหวัดชุมพรมีพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลบางสนอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร เป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร เป็นพื้นที่จัดกิจกรรม โดยมีนายสมโชค พันธุ์รัตน์ เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชน และในพื้นที่บ้านท้องตมใหญ่ หมู่ที่ 1 ตำบลท่านสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร มีนายวัชรินทร์ แสงการเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนประเด็นนโยบาย

นอกจากภาระหน้าที่หลักแล้ว สมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ได้ทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนอื่นอีกหลายองค์กร เช่น สมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร โดยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้จัดประชุมปรึกษาหารือต่อยอดสมัชชาสุขภาพจังหวัดชุมพร ในทศวรรษที่ 2 เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชุมพร โดยมีนายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติเป็นประธานการประชุม และนายแพทย์ยงยศ ธรรมวุฒิ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดชุมพร พร้อมด้วยภาคีเครือข่ายสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ภาครัฐและเอกชนจังหวัดชุมพร เข้าร่วมประชุม เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะทางสังคมอย่างกว้างขวางและหลากหลาย ให้ฝ่ายต่างๆ ในสังคม ได้มีพื้นที่ในการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อค้นหาทางออกหรือการมีข้อเสนอในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสุขภาวะ รวมทั้งการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีงาม

นายกสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพรนาย และผู้ประสานงานสมัชชาสุขภาพภาคใต้ ได้นำประเด็นระดับจังหวัดไปสู่เวทีการประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 30 มีนาคม - 1 เมษายน พ.ศ. 2555 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ โดยมีประเด็นในระดับจังหวัดที่สอดคล้องกับที่ประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ

5.7 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้นักศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเฉพาะบทบาทของขององค์กรชุมชนที่ได้ทำการศึกษาวิจัยทั้ง 4 องค์กรชุมชน จะมีโอกาสในการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคตข้างหน้าอย่างไร ยังเป็นเรื่องที่ทำนายสภาองค์กรเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง หากผูกโยงเอาเหตุการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึงปัจจุบัน มีสภาองค์กรใดบ้างที่สามารถพัฒนาประชาธิปไตยจนสามารถหาทางออกของความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงให้กับประเทศได้ สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบ และพอจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาในระยะยาว คือบทบาทของสมาคมประชาสังคมจังหวัดชุมพร ที่มีโอกาสในการเข้าร่วมเวทีปฏิรูปประเทศไทยระดับชาติ ซึ่งมีช่องทางในการนำไปขยายต่อให้สภาองค์กรอื่นได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น ให้มีการดำเนินการสร้างความเป็นธรรมในระบบงบประมาณ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการคลัง และสำนักงบประมาณ ร่วมกันผลักดันให้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี รองรับการค้าดำเนินงานของโครงการนำร่องให้เป็นกลไกการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคชุมชน ภาคท้องถิ่น และภาคเอกชน หรือการพิจารณากลไกการจัดตั้งองค์กรอิสระให้มีหน้าที่ในการจัดทำกฎหมายเพื่อปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นตาม ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูป และให้องค์กรอิสระดังกล่าว ดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนและรณรงค์แนวทางการปฏิรูปสังคม อันนำไปสู่การคืนอำนาจให้ประชาชนมาเป็นกำลังหลักของประเทศ เสนอคณะรัฐมนตรีมอบหมายให้คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรท้องถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผลักดันมติสมัชชาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการปฏิรูป ให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้มีการตรากฎหมายที่มีสาระครอบคลุมถึงการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการบริหารข้าราชการส่วนท้องถิ่น ดังที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 283 และ 303 ได้บัญญัติไว้แล้ว

สำหรับการปฏิรูประบบการเมืองต้องเริ่มจากการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ และการที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้อย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องมีการเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนโดยลดอำนาจของราชการส่วนกลาง ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองได้ ควบคุมไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนและภาคประชาสังคม โดยมีแนวทาง ดังนี้

1. แนวทางการเพิ่มอำนาจประชาชนเหล่านี้จะสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีการวางเงื่อนไขให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน และองค์กรชุมชน โดยส่งเสริมสนับสนุนการจัดระบบการเรียนรู้ของภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิการปกครองและความสามารถในการร่วมพัฒนาการเมือง

2. เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม และกลไกขององค์กรชุมชน เช่น สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ จะต้องมีการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายพลเมือง และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง โดยความร่วมมือและการสนับสนุนของสภาพัฒนาการเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานและภาคส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคชุมชนในการพัฒนา และดำเนินโครงการกิจกรรม หรือหลักสูตรการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมือง และการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง รวมถึงการกำกับติดตามตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานทุกระดับให้เกิดการดำเนินการจริงในพื้นที่ตนเองด้วย

สำหรับการปฏิรูปโครงสร้าง และกฎหมายด้านที่ดิน ตามร่างมติในเอกสารประกอบการประชุมมิตที่ 5 การบูรณาการหน่วยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารที่ดิน และร่วมจัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติที่ทุกหน่วยยอมรับ เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นเอกภาพ และการทับซ้อนในบทบาทหน้าที่การบริหารจัดการที่ดินของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ โดยเสนอให้มีการจัดสมัชชาปฏิรูปเฉพาะประเด็น เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นองค์ประกอบบทบาทหน้าที่ และการตัดสินใจของคณะกรรมการ และกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการที่ดินเพื่อพัฒนาร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วม และนำมาสู่การขับเคลื่อน ดังนี้

1. การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยกำหนดมาตรการช่วยเหลือ และจูงใจเจ้าของที่ดินรักษาที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเอาไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม และความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเสนอให้มีมาตรการต่าง ๆ เช่น การบังคับใช้กฎหมาย หรือกลไกรัฐที่มีอยู่คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม การกำหนดพื้นที่คุ้มครองเร่งด่วนเพื่อทำการเกษตรเฉพาะประเภท ส่งเสริมความมั่นคงในการถือครองที่ดิน เช่น ช่วยเหลือปรับโครงสร้างหนี้สินให้เกษตรกร และมาตรการชะลอการเปลี่ยนแปลงการชะลอการเปลี่ยนแปลงใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรมขั้นต้น เป็นต้น

2. การปรับปรุงกฎหมายปฏิรูปที่ดินให้มีประสิทธิภาพ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อแก้ปัญหาค่ากระจายสิทธิ และการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และการสูญเสียสิทธิที่ดินของเกษตรกร (ส.ป.ก.) สามารถปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และขยายขอบเขตให้หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมีบทบาทในการปฏิรูปที่ดินเพื่อ

การเกษตรได้ นอกจากนี้เสนอให้เร่งตรวจสอบสิทธิการทำประโยชน์ในที่ดิน และให้สิทธิในที่ดินแก่เกษตรกรผู้เช่าซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อครบกำหนดการเช่าซื้อ เพื่อป้องกันการเสียสิทธิหรือการเปลี่ยนมือในที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นต้น

การปฏิรูปการศึกษา มีข้อเสนอจากผู้เข้าร่วมเวทีสมัชชาปฏิรูปประเทศไทย ดังนี้

1. การส่งเสริมภาคชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การปรับปรุงมาตรฐานทางการคลัง และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาที่เน้นระบบการจัดสรรงบประมาณตามตัวผู้เรียน และการจัดสรรงบประมาณลงไปสู่ฐานชุมชนในท้องถิ่น หรือการส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากร และทุนวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรของท้องถิ่นในการเข้าร่วมจัดการศึกษา เป็นต้น

2. สนับสนุนให้มีการพัฒนาและดำเนินการ “เครือข่ายประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น เพื่อปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้” ให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนจากชุมชนทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน สังคม และชุมชน ในการเข้าร่วมอย่างเข้มแข็ง ในระบบกลไก และกระบวนการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้

3. ให้คณะกรรมการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน คณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพดำเนินการ ร่วมกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน และประชาสังคม ขับเคลื่อนให้การปฏิรูปมีความต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นเป้าหมาย (Purpose) หลักการ (Principle) การมีส่วนร่วม (Participation) ก่อนการพิจารณาถึงโครงสร้างองค์กรในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ (Organization)

4. ให้มีกลไกการวิจัยพัฒนาระบบการศึกษาและการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับด้วย โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเชิงระบบ ด้วยการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการทั่วประเทศ

กลุ่มออมทรัพย์, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

สมบัติ อารังธัญวงศ์. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า ปีที่1 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2539.

กรุงเทพมหานคร :สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ.(2532). สังคมวิทยา, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

วิทยาสุจริตนารักษ์ และสมบูรณ์ สุขสำราญ. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ

แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2521). การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ-มหานคร:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชานินทร์กรัยวิเชียร. (2520). ระบบประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา

<http://th.wikipedia.org/wiki/>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ห้ามนำไปดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย)

นายวัชร สิลป์เสวตร์

ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ)

Mr.Vajara Sillapasaweat

ตำแหน่ง อาจารย์ ระดับ 6

ภาควิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร

ที่อยู่

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์
จังหวัดชุมพร

1/71 หมู่ 6 ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร 86160

หมายเลขโทรศัพท์ 081-432-9934, 088-750-8920

E-mail : vajara59@gmail.com

การศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2543-2553 อาจารย์ประจำสำนักวิชาพื้นฐานทั่วไป สาขาวิชาสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร

พ.ศ.2552 กรรมการสภาคณาจารย์และพนักงานสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ
ทหารลาดกระบัง

ผลงานวิจัย

การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร 2550 (ครั้งที่ 2 ศึกษาเปรียบเทียบ) สถาบันพระปกเกล้า, 2554

นักรการเมืองถิ่นจังหวัดชุมพร สถาบันพระปกเกล้า, 2553

การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร 2550 สถาบันพระปกเกล้า, 2550

การประเมินผลการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางถนนอย่างเป็น
ระบบ สถาบันพระปกเกล้า, 2549